

ISUSOV DRUGI DOLAZAK

Richard P. Lehmann

SAŽETAK

Isusov drugi dolazak

Doktrina o Isusovom drugom dolasku jedna je od osnovnih doktrina Svetoga pisma i pojavljuje se još u Starome zavjetu. Bilo je najavljeno da će "Dan Jahvin" biti mračni dan za bezakonike i dan veselja za one koji se raduju Njegovom dolasku (Iz 35,4). Međutim, do punog razumijevanja drugog dolaska moglo je doći tek poslije Kristovog prvog dolaska. Sam Isus najavio je svoj povratak (Lk 21,27; Iv 14,1-4) i to obećanje su potvrdili anđeli poslani da utješe učenike koji su žalosno promatrali Kristovo uzašašće na Nebo (Dj 1,11). Taj isti Krist će se "drugi put pokazati ... onima koji ga iščekuju" (Heb 9,28). To je bilo "blaženo ispunjenje nade" Pavla i prvih kršćana (Tit 2,13).

Iako točan trenutak adventa nije poznat (Mt 24,36), Krist je objavio znakove koji će ukazivati na Njegov dolazak (Mt 24,3-33). U pripremi za ovaj vrhunski događaj, kad će Krist "naplatiti ... svakome po njegovu djelu" (Otk 22,12 – DF), kršćani trebaju bdjeti i moliti se da u taj dan budu sposobni "održati se pred Sinom Čovječjim" (Lk 21,36).

Drugi dolazak nalazi se i u nazivu "adventisti sedmoga dana". Pioniri adventizma smatrali su da je vjerovanje u Kristov drugi dolazak dovoljno važno da se nađe u imenu "maloga stada" kad je ono postalo Crkvom 1860. godine. Danas Božji narod na Zemlji željno očekuje Isusov povratak na Zemlju zajedno s prorocima i apostolima i mnogim vjernima iz svih vjekova.

Ključne riječi: *Isusov-drugi-dolazak; Dan-Jahvin; Dan-suda; Sudnji-dan; Kraljevstvo-Božje*

SADRŽAJ

- I. Drugi dolazak u Svetome pismu
 - A. Starozavjetna terminologija
 - 1. Dan Jahvin
 - 2. Izbor ostatka
 - 3. Uspostavljanje kraljevstva
 - 4. Povratak u raj
 - 5. Apokaliptičizam
 - B. Novozavjetna terminologija
 - 1. Parusija
 - 2. Epifanija
 - 3. Apokalipsa
 - C. Središte nade
 - 1. Nada
 - 2. Maranatha
 - 3. Zahvaljivanje
 - 4. Sin Čovječji
 - D. Božje kraljevstvo
 - 1. Transcedentalno kraljevstvo
 - 2. Tajanstveno kraljevstvo
 - 3. Duhovno kraljevstvo
 - 4. Buduće kraljevstvo
 - E. Način Njegova dolaska
 - 1. Osoban i doslovan
 - 2. Vidljiv i čujan
 - 3. Slavan i pobjedonosan
 - 4. Kataklizmičan
 - 5. Iznenadan
 - F. Znaci drugog dolaska
 - 1. Neki teški tekstovi
 - 2. Znaci u prirodi
 - 3. Znaci u moralnom svijetu
 - 4. Znaci u vjerskom svijetu
 - 5. Lažni znaci
 - 6. Pogrešno protumačeni znaci
 - G. Razlozi za Kristov drugi dolazak
 - 1. Da prikupi izabrane
 - 2. Da uskrisi umrle
 - 3. Da preobrazi i primi sve svete
 - 4. Da uništi sile zla i sve zle
 - 5. Da dokaže Božju pravednost
 - 6. Da obnovi Zemlju

7.Da obnovi zajedništvo s Bogom

II.Značenje ove doktrine

A.Utjecaj na svakidašnji život vjernika

- 1.Nada
- 2.Ljubav
- 3.Poniznost
- 4.Svetost

B.Poticaj za naviještanje Evanđelja

- 1.Vrijeme Svetoga Duha
- 2.Vrijeme milosti
- 3.Vrijeme hitnosti
- 4.Vrijeme duhovnih darova

C.Duhovna priprema za Njegov povratak

D.Prividno odgađanje

E.Zaključak

III.Povijesni pregled

A.Apostolsko razdoblje

B.Razdoblje prije Niceje

C.Od Niceje do reformacije

D.Reformacija

E.Od reformacije do devetnaestog stoljeća

F.Suvremeno doba

G.Adventisti sedmoga dana

IV.Literatura

I. Drugi dolazak u Bibliji

Tema o drugom Kristovom dolasku pojavljuje se i u Starome i u Novome zavjetu.

A. Starozavjetna terminologija

Starozavjetni pisci bili su duboko uvjereni da će ih Bog izbaviti iz ropstva ovoga svijeta u "dan Jahvin", isto onako kao što je izbavio svoj narod iz Egipta (Iz 13,6.9; Ez 13,5).

1. *Dan Jahvin*

Središnja je tema starozavjetne eshatologije (doktrine o *eshatonu*, kraju) Jahvin dolazak (Andreasen, str. 31-45). Proroci često spominju "dan onaj" (Zah 14,8), "dane one" (Jl 3,2 [2,29]) ili, kao Daniel, "ono vrijeme" kad će doći spasenje (Dn 12,1). "Dan Jahvin" bio je očekivan kao prekretnica u povijesti, kao dan velikih promjena na društveno-političkoj i kozmičkoj razini. Jahvin dolazak pokrenut će novo stvaranje. Budući da je Stvoritelj, Jahve je gospodar povijesti i On će je dovesti kraju (Am 4,13; Otk 14,6.7).

Katastrofe koje slijede jedna za drugom i žalosno moralno stanje Izraela i ostalih naroda zahtijevaju božansku intervenciju. Međutim, kraj ne dolazi kao posljedica političkih, društvenih i moralnih zala. On dolazi zato što Bog dolazi. Tragedija se krije u apatiji naroda koji nastavljaju ići svojih putovima ne uzimajući u obzir ovaj dolazak. Proroci opominju Izraela i narode: "Tražite Jahvu" (Sef 2,1-3), jer bez pripreme neće biti u stanju izići pred Jahvinu svetost. Amos sažima usklike svih proroka kad kaže: "Pripravi se, Izraele, da susretneš Boga svoga!" (Am 4,12)

a. Povijesni događaj. Jahvin dolazak ne možemo odvojiti od povijesti. To nije dolazak izvan vremena, već Božji prodor u povijest. Sadašnji povijesni događaji imaju svoje značenje; oni najavljuju veliku teofaniju (pojavljivanje Boga). Ona se može usporediti s krunidbom kralja koji je svladao svoje neprijatelje.

Ovaj dolazak može se naslutiti iz činjenice da se Bog već sada približava svojoj djeci kad Mu iskazuju štovanje (Izl 20,24). On ulazi u svoj sveti hram i Njegovi štovatelji slave Njegovu prisutnost (Ps 24,7-10).

Bog se također pojavljuje u povijesnim zbivanjima da bi izbavio ili kaznio svoj narod. Njegov je dolazak ujedno radostan i strašan događaj (Iz 35,4; Am 5,18-20).

Bog se također može pojaviti i preko svojeg pomazanika (Post 49,10), preko "Kneza miromosnoga" (Iz 9,5), preko Onoga na kome počiva Duh Jahvin (Iz 11,2), preko Onoga koji će vladati silom Jahvinom, veličanstvom imena Boga svojega (Mih 5,1-3).

Bog konačno dolazi da ispuni obećanje o eshatonu. Svi ostali dolasci samo su jamstvo konačnog adventa. On dolazi "na kraju danâ" (*b' aḥ-rîṭ hayyāmîm*) da bi pokazao svoju kraljevsku moć i obnovio sve na radost onih koji Ga očekuju (Mih 4,1-4).

b. Vrhunski događaj. Konačni dolazak Jahvin najavljen je kao vrhunac svega, vrhunac poslije kojega više nema povratka. Prorok ga prikazuje kao "dan pun mraka i tmine" (Jl 2,2; Am 5,18; Sef 1,15), kao dan srdžbe i gnjeva (Sef 1,18; 2,2), kao "dan tjeskobe i nevolje" (Sef 1,15), kao "dan osvete" (Iz 34,8; Jr 46,10), kao dan odmazde (Hoš 9,7) i kao dan kazne (Iz 10,3).

Katastrofe koje su zadesile Izrael i okolne narode izražene su Jeremijinim trostrukim sim-

bolom mača, gladi i kuge (Jr 14,12), koji prikazuje zalog posljednjeg suda, predznak konačnog dana Jahvina poput peći užarena (Mal 3,19-21 [4,1-3]). Posljednji dan nije neki lokalni događaj od kojega se može pobjeći, jer će cijela Zemlja biti obuhvaćena Jahvinim dolaskom (Iz 2,12-19; Sef 3,8; Mal 4,1). Svaki će se čovjek morati suočiti s Božjim sudom (Am 5,18-20).

c. Dan suda. Prorok naglašava etički sadržaj Jahvinog dolaska. Gospodin Bog Svemogući dolazi da sudi svojem narodu i svim narodima. On dolazi da osudi nevjeru svojem Zakonu prema kojemu su se ljudi odnosili s prijezirom, i da ponovno uspostavi pravdu. Preljub, silovanja, ugnjetavanje, laži i nasilje zaslužuju kaznu (Am 2,7; Mal 3,5). Čak se i u religiju umiješala oholost i prijezir (Mal 1,6-14; 3,7-9). Bog će svakome platiti prema njegovim djelima (Iz 59,18) i svi će bezakonici gorjeti kao strnjika u taj dan (Mal 3,19 [4,1]).

No ako je Jahve sveti Bog koji kažnjava grijeh, On je istodobno i milosrdni Bog koji oprašta i spašava (Izl 20,5.6; Iz 6,6.7). Oni koji su se pokajali i sklopili savez s Njime (Jr 31,31-34), dobit će spasenje (Iz 59,20; Jr 26,13; Ez 18,31.32). Ostatak će se spasiti.

2. Izbor ostatka

Sam pojam ostatka nagovještava zastrašujuće događaje koji uništavaju sve, ostavljajući samo ostatak. Amos opisuje ostatak kao "dvije golijeni" ili "komadić uha" koji pastir istrgne iz lavljih ralja (Am 3,12), kao "glavnju iz ognja istrgnutu" (Am 4,11). Za Izaiju je to nekoliko maslina koje ostanu na drvetu nakon otresanja (Iz 17,5.6). Gerhard Hasel je pokazao da je ova tema povezana s izvještajem o potopu (1980, str. 374,375). Ostatak se ponovno pojavljuje u Isusovom eshatološkom govoru (Mt 24,37-41) u vezi s potopom i svršetkom svijeta.

Od tog malog ostatka, od panja srušenog drveta (Iz 6,13), pojavit će se novo čovječanstvo. Dajući svojem sinu ime Šear Jašub, Izaija je izrazio misao da će se *samo* ostatak spasiti, oni koji ostanu vjerni Jahvinom Savezu (Iz 7,3; 10,21).

Prorok naglašava činjenicu da će ostatak samo djelomično tvoriti Izrael (Am 9,12). U njemu će biti i pripadnika drugih naroda (Iz 56,6.7). Izbor ostatka ne može se u tolikoj mjeri pripisati njegovoj pravednosti, koliko Božjoj vjernosti. Božja milost stvara novu zajednicu putem Njegovog Saveza. Ostatak nije posljedica nekog dugog povijesnog procesa sazrijevanja, već Božjeg miješanja u povijest (Hasel 1980, str. 396; vidi Ostatak/Tri anđela I-IV).

3. Uspostavljanje kraljevstva

Eshatološka nada Izraela bila je usredotočena na obnovu kraljevstva koje će trajati vječno i nikada neće biti uništeno (Dn 2,44). To će biti kraljevstvo Davidovog Mesije, u skladu s obećanjem (2 Sam 7,12-16).

Ovo je kraljevstvo prikazano dvjema suprotnostima. S jedne strane ono nastaje skromno, kao karizmatični kraljevi, čije su zajedničke osobine naglašene neočekivanim rođenjem, a onda vjerom ostvaruju velike pobjede. Izak, Jakov, Josip, Samson i Samuel primili su plodove vjere i vjerom su pobijedili slabosti. Slučajevi neuglednog i skromnog podrijetla pojavljuju se u izvještajima o Gideonu, Jiftahu, Šaulu, pa čak i Davidu (Mih 5,1.2), ljudima koji su potekli iz jednostavnih i skromnih obitelji. Ovi sveti ljudi nisu dobili vlast svojom osobnom snagom, već zato što je Božji Duh počnuo na njima (Zah 4,6). To je trebala biti i sudbina Izdanka koja će izrasti iz suhog panja, kao što je najavio prorok Izaija (Iz 11,1.2; 53,2).

Nakon prorečenih kraljevstava dolazimo do vladavine Sina Čovječjeg. Njegovo kraljevstvo, neusporedivo superiornije, najavljeno je već u Danielu 2,44,45, ali je jasno definirano tek u Danielu 7,13. Onaj koji dolazi na oblacima nije nitko drugi već sam Bog (Ez 1,4; 10,3,4). Židovski nacionalizam nadilazi sveopća i transcendentalna perspektiva. Kraljevstvo dolazi odozgo, zajedno s Onim koji stoji na oblacima nebeskim.

4. Povratak u raj

Nakon babilonskog sužanjstva, tog vrhunca otuđenja, doći će do velikog povratka Boga i Njegovog naroda. Ovaj povratak je prikazan gotovo kao raj, kad će komunikacija s Bogom biti savršena.

Izaija i Ezekiel jasno najavljuju obnovu edenskog stanja (Iz 51,3; Ez 36,35). Kiše će padati na vrijeme (Ez 34,26; Jl 2,23), a polja će obilno rađati (Iz 30,23; Ez 34,27; Jl 3,18; Am 9,13; Zah 8,12). Očekivani životni vijek bit će neobično dug (Iz 65,20), vladat će mir među životinjama (Iz 11,6-8) i ljudima (Iz 2,4; Mih 4,3,4). Sam Bog kao Pastir brinut će se o svojem narodu (Iz 40,11) i vladati u Sionu (Iz 52,7). Zla će nestati. Pokrenut novim duhom, Božji narod će vjerno slijediti božanske upute (Ez 36,25-27). Ponovno će zavladati prva ljubav (Hoš 2,16-20).

5. Apokaliptičizam

Ovo novo doba ne izrasta iz starog. To je novo stvaranje. Sadašnje doba je pod vlašću zla; spasenje mora doći izvana.

Tako prorok Daniel opisuje povijest s božanske točke gledišta (Dn 2). Tumačeći Nabukodonozorov san o metalnom kipu, on najavljuje redosljed svjetskih kraljevstava i kataklizmički kraj. Počevši s novobabilonskim kraljevstvom (605.-539. g. pr. Kr.), on najavljuje Mediju i Perziju (538.-331. g. pr. Kr.), helenističko (331.-168. godine pr Kr.) i rimsko kraljevstvo (168. pr. Kr. – 467. po Kr.) koja će slijediti jedno za drugim. Rim ne nasljeđuje nijedno drugo kraljevstvo, već na njegovu teritoriju žive različiti narodi. Konačno, nakon razdoblja podijeljenih naroda, Bog uspostavlja kraljevstvo koje je prikazano kamenom. Ono pretvara u prah sva ostala kraljevstva i ostaje zauvijek (Dn 2,36-45). Isus Krist je sebe identificirao s ovim kamenom (Lk 20,17.18).

Zabrinut zbog duhovnih posljedica ovog prikaza, prorok čuje da će zlo obilovati. U povezanim viđenjima u sedmom i osmom poglavlju, Daniel ista kraljevstva vidi u obliku nemani koje proždiru, mrve i govore velike hule (Dn 7,4-8). Konačni izdanak posljednje nemani, mali rog, proširuje svoje djelovanje na religijski svijet, ugnjetava Svece Svevišnjega i pomišlja da promijeni blagdan i Zakon (Dn 7,23-25). Obara istinu na zemlju (Dn 8,9-12). Ovdje Daniel ukazuje način na koji će papinstvo, duhovni Rim, preuzeti političku vlast i djelovati tijekom mnogih stoljeća.

Takvo ugnjetavanje zahtijeva kaznu (Dn 7) koja je i izrečena nad oholim malim rogom. I tako se ponovno uspostavlja sveopća vlast Sina Čovječjega.

Otkrivena je početna točka ovog suda: nakon 2300 dana i noći. U skladu s načelom dan za godinu, to će biti nakon 2300 godina (Shea, str. 56-88; Schwantes, str. 462-474). Završni trenutak izgleda vrlo daleko, ali je u skladu s viđenjima u drugom i sedmom poglavlju, koja božansku aktivnost smještaju u vrijeme nakon bezakoničkih aktivnosti posljednje sile. Pomnivo

proučavanje veza između ovog proročanstva i sedamdeset tjedana iz Daniela 9 vodi do 1844. godine kao početne godine predadventnog suda. (Vidi Hasel 1986, str. 378-461; vidi Sud, III. B. 1. a; Svetište, III. C. 2. a; Ostatak/Trojica anđela V. B.)

Ovaj predadventni sud podrazumijeva se u Isusovim izjavama o kraju svijeta. Kada kraj dođe, već se zna tko su ovce, a tko jarci (Mt 25,32,33); zna se tko je pšenica, a tko kukulj (Mt 13,30). U Starome zavjetu, kao i Novome, nema konačne odluke bez pomnijovog ispitivanja činjenica (Job 10,6; Post 6,5,12; Pnz 17,4; 19,28).

Ovo su, dakle, ukratko obrađeni trendovi u starozavjetnoj misli o eshatološkim očekivanjima. Oni također tvore okvir nade u Novome zavjetu.

B. Novozavjetna terminologija

Novi zavjet je u različitim oblicima sačuvao starozavjetne izjave o “danu Jahvinom”, posebno ih primjenjujući na Kristov drugi dolazak. To je razlog što i sam Isus, govoreći o svojem povratku, rabi izraze kao što su “onaj dan” (Mt 7,22), ili “u te dane” (Mt 24,19). Bit će to “posljednji dan” (Iv 6,39) i “Sudnji dan” (Mt 10,15). Apostol Pavao ga prepoznaje kao “dan gnjeva” (Rim 2,5), i kao “dan našega Gospodina Isusa Krista” (1 Kor 1,8). Apostol Petar ga naziva “dan Božji” (2 Pt 3,12).

Rječnik Novoga zavjeta o ovom predmetu mnogo je raznovrsniji od starozavjetnog. Da bi progovorio o posljednjem danu u povijesti, o danu kad će Krist doći, Novi zavjet se služi grčkim riječima *parousia*, *epiphaneia* i *apokalypsis*. Ove riječi naglašavaju transcendentalni element Mesijinog drugog dolaska. (Vidi Fagal, str. 46-64).

1. Parusija

U helenističkom svijetu *parousia* je imala dvostruko značenje. Ovim se izrazom označavala prisutnost, ali i dolazak nakon odsutnosti. Riječ se rabila i za epifaniju nekog boga. Kršćani su usvojili ovaj izraz i dali mu novo značenje.

Novi zavjet označava Kristov dolazak na različite načine. Pavao se služi izrazom “dan Gospodnji” kao ekvivalentom parusije (1 Sol 4,15; 5,2). Petar se služi istodobno obim izrazima kad spominje “dolazak dana Božjega” (2 Pt 3,12). Prema tome, parusija je postala eshatološki izraz povezan s “danom Jahvinim” u Starome zavjetu.

Parusija ukazuje i na kraljevsku narav događaja. Naglašena uporaba titule *Kyrios* (Gospodin) u vezi s parusijom dio je kraljevskog protokola (1 Sol 4,16,17). U vezi s time spominju se kruna, radost (1 Sol 2,19) i okupljanje vjernih koji izlaze i dočekuju kraljevsku povorku (1 Sol 4,17). Kraljevsko značenje ove riječi nastavlja se u Novome zavjetu: parusija će uništiti svako poglavarstvo, svaku vlast i silu, uključujući i Sotoninu, vlast Zloga i samu smrt. Nakon što budu uništeni svi neprijatelji, sve će biti podloženo Kristu (1 Kor 15,24-26). U Novome zavjetu parusija je slavna i kraljevska pojava Krista.

2. Epifanija

Glagol *epiphainō* (pokazati se, pojaviti se) i njegova izvedenica *epiphaneia* (pojavak, otkrivanje) često se pojavljuju u Novome zavjetu. Imaju bogato značenje koje nam pomaže da shvatimo kako su prvi kršćani zamišljali Kristov dolazak. Dva od četiri slučaja uporabe ovoga

glagola odnose se na svjetlo koja sja u tami (Lk 1,79; Dj 27,20). Ostala dva naglašavaju vidljivi, primjetan karakter Božje milosti i ljubavi u Osobi Isusa Krista u vrijeme Njegovog prvog dolaska (Tit 2,11; 3,4).

U pastoralnim poslanicama ova imenica istodobno opisuje Kristovo pojavljivanje prije Pedesetnice (2 Tim 1,10) i Njegov drugi dolazak u vrijeme kraja (1 Tim 6,14). Prema tome, ove riječi govore o Kristovom utjelovljenju, o Njegovom pojavku prigodom uskrsnuća i Njegovog drugog dolaska. Ovo trostruko značenje usmjeravalo je vjeru prve Crkve na vidljivu narav Kristovog drugog dolaska.

Kontekst uporabe imenice *epiphaneia* u 2. Timoteju 4,1.8 naglašava neizbježni eshatološki karakter očekivanja. U obliku priznanja vjere, Kristovo pojavljivanje povezano je s posljednjim sudom. Povezivanjem pojmova *elpis* (nada), *epiphaneia* (očitovanje) i *doxa* (slava), Titu 2,13 naglašava očekivanje nekog vidljivog događaja. Kad se tome svjedočenju doda najavljivanje pojave Čovjeka bezakonja prije Kristovog drugog dolaska (2 Sol 2,8), riječ *epiphaneia* naglašava vidljivu narav Kristove pojave u posljednje vrijeme.

3. Apokalipsa

Pojam *apokalypsis* (otkrivenje, apokalipsa) u Novome zavjetu pokazuje da je nešto što je bilo sakriveno, sada otkriveno. Pojam također opisuje tajnu spasenja (Rim 16,25), Evanđelja (Gal 1,12) i plana koji treba slijediti (Gal 2,2).

Izraz se odnosi i na neku pojavu. Taj smisao postaje vidljiv kada god riječ označava slavni drugi dolazak Isusa Krista s Neba. Kristova slava je još sakrivena (Lk 17,30). Ona se može vidjeti samo očima vjere (Ef 1,17.19), ali će se jednoga dana pokazati (Dj 3,21). Onaj koji treba doći, uistinu će se vratiti. On će sići s Neba u svojoj slavi (2 Sol 1,7; 1 Pt 4,13). Vjernici žive u očekivanju tog dana (1 Kor 1,7; 1 Pt 1,7).

C. Središte nade

Ova raščlamba rječnika i glavnih tema Staroga i Novoga zavjeta koje se odnose na kraj svijeta pokazala je da je nada u Gospodnji dolazak u Starome zavjetu i nada u Kristov drugi dolazak u Novome kulminacija cjelokupne biblijske eshatologije.

1. Nada

Duboka težnja za Isusovim drugim dolaskom prisutna je u svim dijelovima Novoga zavjeta. Ona je povezana s nadom u pravednost (Gal 5,5), u slavu (Kol 1,27), u uskrsnuće (Dj 24,15), u spasenje (1 Sol 5,8) i u vječni život (Tit 1,2). Utemeljena je na samom Bogu (1 Tim 4,10) i na Isusovom obećanju da će ponovno doći (Iv 14,3.28). On sam najavljuje svoju slavu (Mt 24,30) i obećava da neće biti nepravedni sudac koji zanemaruje one koji Mu se dan i noć obraćaju sa suzama (Lk 18,6-8). Postojanost onih koji se oslanjaju na Njega sve do kraja, neće biti uzaludna (Mt 10,22).

Međutim, "blaženo ispunjenje nade, naime, pojavu sjaja velikoga Boga, našega Spasitelja, Isusa Krista" (Tit 2,13) ne smijemo zamijeniti s običnom ljudskom nadom. Nada u općem značenju je težnja, želja koja se treba ispuniti u budućnosti. Ona teži za nečim čega sada nema, za nečim što je nesigurno.

Biblijska nada, s druge strane, ima pouzdano sidro (Heb 6,19). Ona se temelji na moćnim Božjim djelima u prošlosti: Bog je izbavio svoj narod iz Egipta; Isus Krist "k svojim dođe" (Iv 1,11), umro je za naše grijeha i uskrsnuo za naše opravdanje (Rim 4,25). Biblijska nada stoji na toj stijeni, Božjoj sili, "što je pokazala u Kristu uskrisujući ga od mrtvih i postavljajući ga sebi s desne strane na nebesima" iznad svih zemaljskih sila (Ef 1,20.21). To je živa nada utemeljena na sadašnjem Isusovom gospodstvu, koji je postao naš Gospodin i Krist (Dj 2,36), koji je "ušao za nas u svojstvu preteče" u nebesko Svetište (Heb 6,19.20).

Kršćanska nada utemeljena je na nečemu što je već ostvareno, o čemu sam Krist svjedoči (1 Kor 15,19.20). Preko Svetoga Duha (Rim 5,5) Bog nade poziva izabrane (Ef 1,18) i ispunjava njihova srca nadom (Kol 1,27). Bez Boga ne bismo imali ništa čemu bismo se mogli nadati (Ef 2,12); s Bogom nada jača našu vjeru i potiče ljubav (Kol 1,4.5).

2. *Maranatha*

Eshatološka nada uvijek je bila draga srcima kršćana. Trajnost prastare aramejske formule *marana tha* (1 Kor 16,22) u crkvenoj tradiciji svjedoči u korist ove činjenice. Ova molitva "dođi, Gospodine", održala se u svojem iskonskom obliku kao i molitva koju je Isus izgovorio na aramejskom jeziku (*abba*, "Oče", Mk 14,35). *Marana tha* je prevedena na grčki jezik u Otkrivenju 22,20.

Važnost ove molitve u crkvenom bogoslužju pokazuje koliko je Crkva živjela u očekivanju drugog dolaska. Ovaj povratak bio je naglašavan i na Gospodnjoj večeri: apostol Pavao je rekao da sudjelovanje u uzimanju kruha i čaše znači ispovijedanje vjere u Gospodnji dolazak (1 Kor 11,26). I očekivanje i naviještanje Kristovog drugog dolaska našlo je tako svoje mjesto u samo središtu liturgije prve Crkve.

3. *Zahvaljivanje*

Zahvaljivanje je zauzimalo važno mjesto u liturgiji prve Crkve, posebno u obredu Gospodnje večere. Apostol Pavao je zahvaljivanje rabio kao uvod u svoje poslanice crkvama. Zahvaljivanje je sadržavalo elemente vjere zajedničke svima koji su je ispovijedali. Kada se apostol obraćao crkvama i izražavao zahvalnost Bogu, njegovi čitatelji su mogli odgovoriti s "amen".

Najveći dio iskazivanja zahvalnosti završavao je spominjanjem drugog dolaska (1 Kor 1,7; Ef 1,10; Fil 1,6; 1 Sol 1,10; 2 Sol 1,7-10; 1 Pt 1,5). Spominjanje drugog dolaska u formuli zahvaljivanja pokazuje da je drugi dolazak bio srž vjere i bogoštovlja u apostolskoj Crkvi. Za Crkvu je sadašnji "dolazak" Isusa Krista među svoje vjernike po Svetome Duhu bio jamstvo buduće baštine (Ef 1,13.14). Dolazak Svetoga Duha nije bio konačno ispunjenje obećanja; i dalje se očekivala pojava Sina Čovječjega na nebeskim oblacima.

4. *Sin Čovječji*

Isus se često služio titulom "Sin Čovječji". Izraz potječe iz teksta u Danielu 7,13 u kojemu se Sin Čovječji pojavljuje kao eshatološko Biće kojemu se pripisuju božanske osobine i koje ostvaruje kraljevsku mesijansku vlast (Ferch, str. 174). To potvrđuje spominjanjem oblaka na kojemu putuje i naglašavanje Njegove vlasti da sudi (Dn 7,13.14).

Titula "Sin Čovječji" koju je Isus pripisao sebi, pomaže nam da objasnimo parusiju. Uzimajući ovu titulu, Isus je objavio svoj identitet; formula opisuje konkretnost Njegovog zemaljskog postojanja. Na isti način On objašnjava kako i zašto će se vratiti na Zemlju. Prvo, Onaj koji ima doći isti je Onaj koji je došao; uskrslu Krist prepoznaje se po Njegovim ljudskim karakteristikama (Lk 24,30.31.41-43; Iv 20,20.27). Drugo, uzašao je u slavu na nebeskim oblacima (Dj 1,9) i na slavnom oblaku On će se i vratiti (Otk 1,7). Obnašajući uloge koje spominje tekst u Danielu 7, On će doći suditi svijetu (Mt 25,31-33). Na kraju, zbog dobro poznatih veza između drugog i sedmog poglavlja Knjige proroka Daniela, On mora doći na kraju povijesti ovoga svijeta. Isus je sebe predstavio kao kamen koji udara u podnožje kipa koji simbolizira kraljevstva ovoga svijeta i satire ga u prah (Dn 2,34; Lk 20,18). Dolaskom Sina Čovječjeg u slavi uspostavlja se Božje kraljevstvo konačno i zauvijek (Mt 25,31).

D. Božje kraljevstvo

Najavljivanje Božjeg kraljevstva zaslužuje posebno mjesto, jer nada u kraljevstvo zauzima središnje mjesto u starozavjetnoj eshatologiji. Ako je Jahve Onaj koji vlada Zemljom i narodima (Ps 29; 47; 74; 89; 93; 96-99), onda se očekuje uspostava Njegovog vječnog kraljevstva (Dn 2,34.44), i ono će biti uspostavljeno u veliki dan Jahvin (Zah 14,9; Ob 15. 21; Iz 2,12-21; 24,21-23). Božje kraljevstvo bilo je opjevano u pjesmama mnogo prije osnivanja Davidovog kraljevstva (Izl 15,1-18; Br 23,21.22; Pnz 33,5). Isusov nauk u Novome zavjetu pripisuje Božjem kraljevstvu još važniju ulogu.

1. *Transcendentalno kraljevstvo*

Evangelja na više od stotinu mjesta spominju Isusove izreke o kraljevstvu (Mk 1,15; Lk 9,60; 22,18). U Evangelju po Mateju Isus posebno govori o *nebeskom* kraljevstvu (32 puta, Mt 3,2; 7,21; 8,11). Ova posebna odlika Matejevog stila ponekad se pripisuje njegovom nastojanju da ne povrijedi svoje židovske čitatelje, koje bi mogla ozlojediti prečesta uporaba Božjeg imena. No čini se da je Matejev izbor ovog naziva zasnovan na teološkim, a ne psihološkim razlozima.

U Isusovo doba Židovi su očekivali Mesiju i Njegovo zemaljsko kraljevstvo. Čak i nakon Isusova uskrsnuća apostoli su još uvijek očekivali obnovu zemaljskog Izraela (Dj 1,6). Suprotno njima, Matej naglašava nebesko kraljevstvo da bi naglasio njegovu transcendentalnu narav, njegovo nebesko, a ne zemaljsko podrijetlo. Ivan ide korak dalje od Mateja i Marka i navodi Isusove riječi izgovorene pred Pilatom: "Ali moje kraljevstvo nije odavde." (Iv 18,36)

Isus ne najavljuje kraljevstvo koje će se postupno uspostaviti zahvaljujući ljudskim naporima, čak ni naporima onih koji su posvećeni Svetim Duhom. Njegovo kraljevstvo razlikuje se od kraljevstava ovoga svijeta po svojoj naravi: to je buduće kraljevstvo koje će biti uspostavljeno kad Sin Čovječji dođe u parusiji (2 Tim 4,1). To Isus jasno naučava u usporedbi o sijaču. Nebesko kraljevstvo, kaže, može se usporediti s čovjekom koji sije dobro sjeme. Ovaj sijač je Sin Čovječji i to kraljevstvo je Božje kraljevstvo (Mt 13,24-30). Sin Čovječji mora doći s Neba sa svojim kraljevstvom (Mt 16,28). Upravo zato je Isus pozvao svoje učenike da se mole: "Da dođe kraljevstvo tvoje." (Mt 6,10)

2. Tajanstveno kraljevstvo

Isus je istaknuo da je Njegovo kraljevstvo već prisutno među učenicima (Lk 17,20.21). Gdje je Isus, tamo je i Njegovo kraljevstvo (Mt 12,28). Oni koji su nanovo rođeni, mogu ga vidjeti (Iv 3,3). Ta je tajna otkrivena samo vjernicima (Mk 4,11). To nije kraljevstvo slave, već kraljevstvo milosti, koje se sada vidi samo vjerom. Prema usporedbi o gorušičnom sjemenu, nebesko kraljevstvo je malo, ne veće od sjemena gorušice (Mt 13,31.32).

Povodeći se za crkvenim ocima, neki su ovom usporedbom opisali rast Crkve, koju su smatrali Božjim kraljevstvom. Ali Isus ovdje ne govori o rastu. On uspoređuje dvije faze kraljevstva: sjeme i stablo. Premda malo, slabo i krhko, kao što Kristovo kraljevstvo sada izgleda, ono će jednog dana biti snažno i slavno. Tada će se pokazati slava pravednih u kraljevstvu Boga i Oca (Mt 13,43).

Više od bilo kojeg drugog biblijskog pisca, apostol Pavao naglašava buduće kraljevstvo slave. Oni koji ulaze u njega, moraju proći kroz patnje (Rim 8,17; 2 Sol 1,5; 2 Tim 4,17.18). S određenom dozom ironije Pavao prekora Korinćane koji su zamišljali da se zahvaljujući svojim karizmatičkim iskustvima već nalaze u kraljevstvu slave. Umjesto toga istaknuo je teškoće kroz koje i dalje prolaze u ovome svijetu (1 Kor 4,8.9).

Za Pavla kraljevstvo znači određeni paradoks. Kraljevstvo je slavno (Ef 1,20-22), ali vjernik ulazi u njega kroz nevolje (Dj 14,22; 2 Sol 1,4.5). Božji izabranici već su preneseni u to kraljevstvo i postavljeni s Isusom Kristom na nebesima (Kol 1,13; Ef 2,6). Međutim, njihov život, kao i slava kraljevstva, ostaju sakriveni. Oni se neće otkriti dok se Krist ne pojavi u svojoj slavi (2 Sol 1,7; Kol 3,3.4)

Ovdje dolje se građani kraljevstva ne prepoznaju po svojoj blistavoj slavi, po svojim govorničkim sposobnostima (1 Kor 2,1.4) ili po načinu na koji jedu i piju, već po svojoj pravednosti, smirenosti i radosti, a sve je to rod Duha (Rim 14,17). U tom smislu možemo govoriti o duhovnom kraljevstvu koje postoji kad Sveti Duh vodi svakog pojedinog vjernika.

3. Duhovno kraljevstvo

Prema apostolu Pavlu, baštinici kraljevstva ne čine nepravdu (1 Kor 6,9.10), već se pokoravaju Božjem zakonu koji se na najuzvišeniji način izražava ljubavlju (Gal 5,16-23).

Isus je potvrdio da čovjek, ako želi ući u Njegovo kraljevstvo, mora biti rođen od Duha (Iv 3,5). Oni koji su se obratili, koji su primili krštenje vodom i Duhom, dobrodošli su u Božje kraljevstvo. Zato je ovo kraljevstvo nadohvat ruke siromašnima duhom, onima koji su, kao djeca, spremni primiti pouke o kraljevstvu (Mk 10,14). Kao carinici i bludnice, oni su se pokajali i povjerovali u Isusa (Mt 21,31.32).

Neće svi koji Isusa nazivaju Gospodinom ući u Božje kraljevstvo, već samo oni koji vrše Očevu volju (Mt 7,21-23). Kraljevstvom se upravlja po Božjem zakonu (Mt 5,17-20) i zato svaki koji želi ući u život mora vršiti zapovijedi (rr. 21-43; 19,17).

Pristup u kraljevstvo stječe se milošću koja je ponuđena svima (Iv 3,16) kao svadbenu ruho (Mt 22,11). Međutim, gosti koji odbiju svadbenu ruho, pokazuju da ne zaslužuju kraljevstvo (rr. 13.14). S druge strane, oni koji iskuse božansku milost, tu istu milost i tu istu ljubav pokazuju svojim bližnjima (Mt 25,31-46; 18,21-35). Kada dođe Sin Čovječji, platit će svakome prema djelima koja je učinio (Mt 16,27; vidi Spasenje, III. C. 1, 2).

4. Buduće kraljevstvo

Kad se jednoga dana približavao Jeruzalemu, Isus je nekim ljudima koji su očekivali skoro osnivanje Božjeg kraljevstva ispričao usporedbu. U njoj je neki čovjek ugledna roda otišao u daleku zemlju da primi kraljevsku vlast, nakon čega će se vratiti (Lk 19,11.12). Ovom usporedbom Isus ih je želio uvjeriti da Božje kraljevstvo neće odmah doći. Kao ovaj kralj, i On je morao otići u daleku zemlju i nakon toga se vratiti.

Neki su teolozi na osnovi toga zaključili da se Isusova pojava nakon uskrsnuća može smatrati Njegovim drugim dolaskom. Međutim, kad je odlazio na Nebo, Isus je svojim učenicima rekao da čekaju na Njegov drugi dolazak (Dj 1,7-11). Prema tome, Isusova pojava nakon uskrsnuća ne može se smatrati Njegovim drugim dolaskom.

Još od prvog stoljeća Crkva je očekivala kraljevstvo koje treba doći. Sve dok bude vladala smrt, Kristova vladavina neće biti potpuno uspostavljena (1 Kor 15,24-26). Prema apostolu Petru, nevjernici nemaju pravo kad misle da je Kristovo obećanje o drugom dolasku uzaludno. Isto onako sigurno kao što je pretpotopni svijet bio uništen potopom, posljedepotopni svijet bit će uništen vatrom kad Gospodin dođe. Tada će biti stvoreno novo nebo i nova zemlja gdje prebiva pravednost (2 Pt 3,3-13). Ivan je zapisao prekrasno Isusovo obećanje: "Neka se ne uznemiruje vaše srce! Vjerujte Boga i u me vjerujte! Kad odem te vam pripravim mjesto, vratit ću se da vas uzmem k sebi i da vi budete gdje sam ja." (Iv 14,1-3) Samo će potpuna i uska zajednica s Bogom učiniti kraj bijedi ovoga svijeta (Otk 21,1-5).

E. Način Kristovog dolaska

Budući da smrt i uskrsnuće Isusa Krista jamče konačnu pobjedu, pisci Novoga zavjeta izjavljuju da živimo u posljednje vrijeme (Heb 1,2; 9,26; 1 Kor 10,11; Jak 5,3; 1 Pt 1,20). Takve izjave navele su neke učenjake da vjeruju kako Isusov drugi dolazak neće biti doslovan, već će se ostvariti prisutnošću svojeg Duha u Crkvi. Tako će se dolazak Kristovog kraljevstva ostvariti pobjedom kršćanskih moralnih načela.

Kristovo uskrsnuće označava početak nove ere – "posljednje vrijeme" (Dj 2,17; Heb 1,2). Kraj se približio jer je Krist započeo posljednje razdoblje povijesti ovoga svijeta. Vrijeme više ne označava odgađanje, već iščekivanje (2 Pt 3,9); ono juri ususret slavnoj parusiji (Rim 13,11.12). Zato vjernici mogu s pouzdanjem čekati ulazak u obećane nebeske stanove (2 Kor 5,1-5; Iv 14,1-3).

Tako Novi zavjet na logičan i razumljiv način potvrđuje da će Kristov drugi dolazak biti:

1. Osoban i doslovan

Evangelja tvrde da se sam Raspeti javio učenicima nakon uskrsnuća. Isus iz Nazareta osobno se pojavio pred njima (Mk 16,9; Lk 24,25-43). Pozvao je Tomu, koji je sumnjao, da dotakne Njegove rane (Iv 20,26.27). Isus je otišao u slavu nakon što je četrdeset dana dokazivao svojim učenicima da je stvarno živ (Dj 1,3).

Učenicima, koji su bili uznemireni zbog ponovnog rastanka, anđeli su objavili da će *ovaj isti Isus* ponovno doći na isti način na koji je otišao na Nebo (Dj 1,11). Sin Čovječji otišao je na oblacima; On će se i vratiti na nebeskim oblacima, s velikom silom i slavom, u skladu sa svojim obećanjem (Mt 26,64; Mk 13,26; Otk 1,7).

Prema apostolu Pavlu, "sam Gospodin ... [će] sići s neba" (1 Sol 4,16). Pojavit će se Gospodin, "vaš život", (Kol 3,4), da nam da "vijenac pravednosti" (2 Tim 4,8). Mi čekamo Isusa, Božjega Sina, kojega je Njegov Otac podigao od mrtvih, da dođe s Neba (1 Sol 1,10). Onaj isti koji se jednom žrtvovao da "uzme grijeha sviju", donijet će spasenje onima koji čekaju Njegov dolazak (Heb 9,28).

2. Vidljiv i čujan

Ako će se Isus osobno pojaviti prilikom svojeg drugog dolaska, onda taj dolazak mora biti vidljiv. Izrazi *apokalypsis*, *epiphaneia* i *parousia*, kojima se u Novome zavjetu opisuje Njegov dolazak, potvrđuju ono što je rekao sam Isus: da će Ga ugledati svi narodi na Zemlji (Mt 24,30). Ivan je još određeniji: "Vidjet će ga svako oko." (Otk 1,7) Njegov dolazak bit će praćen zastrašujućim kozmičkim znacima koje nitko neće moći zanemariti (Lk 21,25-27). Isus je upozorio svoje učenike na lažne proroke koji će ljude pokušati navesti da povjeruju kako će drugi dolazak biti skriven, nevidljiv, tajanstven, dok će u stvarnosti biti vidljiv sa svih strana. Bit će sličan bljesku munje koja para oblake (Mt 24,26.27).

Kada bude dolazio, Isus će pokazati svoju slavu (Tit 2,13), pobuditi divljenje svojih svetih (2 Sol 1,10). Okružen plamenim ognjem, pobit će one koji ne poznaju Boga (rr. 7.8). Svaki pokušaj da se Isusov drugi dolazak protumači kao nevidljiv i tajanstven protivi se svjedočenju cijelog Novoga zavjeta. Isusov dolazak bit će javan, objavljen glasnim zvucima trube, kao i dolazak drevnih kraljeva (1 Sol 4,16; Mt 24,31). U tome nema nikakve tajne.

3. Slavan i pobjedonosan

Ako je Krist prvi put došao u poniznosti, onda će drugi put, za razliku od prvog, doći u slavi. Krist će doći na nebeskim oblacima, s velikom silom i slavom (Mt 24,30), praćen anđelima (2 Sol 1,7). On će se vratiti kao Kralj kraljeva i Gospodar gospodara (Otk 19,16), kao pobjednik nad svim svojim neprijateljima (1 Kor 15,25).

Svijet živi u tjeskobi zbog neizvjesnosti u pogledu sadašnjosti i budućnosti. Teologija ne može smiriti to nespokoјstvo reduciranjem eshatologije na preživljavanje nakon smrti. Prelazeći granice smrti pojedinca, Sveto pismo odgovara na pitanje o budućoj povijesti najavljujući Kristov drugi dolazak u slavi. Budućnost kršćanina osvjetljena je slavnim očekivanjem Kristovog drugog dolaska, nadom svih kršćana (1 Tim 1,1).

4. Katakliizmičan

Kraj ovoga svijeta već bio je najavljen u Starome zavjetu. Novi zavjet povezuje taj kraj s Kristovim drugim dolaskom (Mt 13,40.41). Prema proroku Danielu, kamen koji se odvalio od brijega uništiti će i smrviti sva kraljevstva svijeta u prah (Dn 2,44). Isto onako kao što je potop uništio pretpotopni svijet, i Kristov će dolazak prouzročiti da će nebesa "iščeznuti s velikom lomljivom" i Zemlja izgorjeti (2 Pt 3,10). Budući da Bog želi uspostaviti "novo nebo i novu zemlju" (Otk 21,1), kraj svijeta kakav mi danas poznajemo imat će ne samo globalne, već i kozmičke dimenzije.

5. *Iznenadan*

Transcendentalni karakter drugog dolaska naglašava se i njegovom iznenadnošću. Muškarci i žene bit će iznenađeni Kristovim dolaskom. Isus se poslužio s nekoliko metafora da bi na to upozorio svoje učenike: lopov u noći (Mt 24,42-44; Lk 12,40; 1 Sol 5,2.4; 2 Pt 3,10), zaručnik i deset djevice (Mt 25,1-13), potop i pretpotopni svijet (Mt 24,38.39). Apostol Pavao ovome dodaje metaforu o bolovima porodilje (1 Sol 5,3).

Umjesto da nagovještaju neki potajni ili nevidljivi drugi dolazak, kao što neki pogrešno tvrde, ove slike najavljuju prizor iznenadne i neočekivane akcije. Upravo zato je Isus pozvao učenike da bdiju (Mt 25,13; 24,42). Rekao im je: “Zato i vi budite pripravnici, jer će Sin Čovječji doći u čas kad se ne nadate.” (Mt 24,44)

Slike kojima su se poslužili Isus i Pavao uopće ne spominju vrijeme dolaska: gospodar kuće ne zna kada će lopov doći; djevice ne znaju kad će se pojaviti zaručnik; porodilja ne zna kada će bolovi početi. Nitko ne zna taj čas, ni anđeli, čak ni Sin (Mt 24,36), već samo Otac (Mk 13,32). Učenici nisu obaviješteni o točnom vremenu (Dj 1,6.7; RH, 16. kolovoza 1887.; 1T, str. 72).

Međutim, Isus je objavio znakove koji će najaviti Njegov drugi dolazak ne zato da omoguće izračunavanje vremena dolaska, već da privuku pozornost učenika i da ih održe budnima (1 Sol 5,4-6). Nitko ne zna hoće li Gospodar doći uvečer, u pola noći, u ranu zoru ili ujutro; međutim, nitko ne treba spavati kad On iznenada stigne (Mk 13,35.36) jer su važni događaji već najavili blizinu Njegova dolaska (Mk 13,28.29). Važno je da pomno pratimo znakove.

F. *Znaci drugog dolaska*

U svojoj studiji o adventnoj nadi Samuele Bacchiocchi posvetio je mnoge stranice znacima Kristovog drugog dolaska (str. 113-262). To je u skladu s naglaskom koji je sam Krist stavio na te znake u svojem izlaganju na Maslinskoj gori (Mt 24; Mk 13; Lk 21). Vjernik koji čeka Njegov drugi dolazak zasniva svoju nadu na znacima. Kao što su proročanstva trebala učvrstiti vjeru učenika (Iv 13,19; 14,29), tako i znaci osnažuju vjernike koji su zajedno s Pavlom svjesni da “je sada naše spasenje bliže nego kad smo prigrlili vjeru. Noć je podmakla. Dan je blizu.” (Rim 13,11.12)

Znaci se trebaju pokazati u prirodi, među narodima i u srcima ljudskih bića. Međutim, prije nego što se pozabavimo znacima, morat ćemo razmotriti neke zbunjujuće tekstove kojima su se ljudi služili u određivanju vremena drugog dolaska.

1. *Neki teški tekstovi*

Pogrešno tumačenje tri teksta u Evanđelju po Mateju navelo je neke da tvrde kako je Isus najavljivao svoj drugi dolazak u vrlo bliskoj budućnosti. Budući da do toga nije došlo, zanjekana je vjerodostojnost Biblije. Analiza ovih ulomaka trebala bi razjasniti pravo značenje znakova u ovim redcima.

a. Matej 10,23. “Kad vas počnu progoniti u jednom gradu, bježite u drugi! Zaista, kažem vam, sigurno nećete svršiti posao s gradovima izraelskim dok dođe Sin Čovječji.”

Ovaj tekst naizgled pokazuje da će proći samo malo vremena do Kristovog povratka. U pokušaju da ovu izjavu usklade s odgađanjem od skoro dvije tisuće godina, neki su tumačili da

je dolazak Sina Čovječjeg zapravo Njegovo uskrsnuće ili izlivanje Svetoga Duha. Drugi su ove riječi protumačili kao izraz želja Matejeve kršćanske zajednice.

U svojem izlaganju u Mateju 24 Krist stapa proročanstva o razorenju Jeruzalema s proročanstvima o kraju svijeta. Ovo prividno stapanje pojedinačnog s općim karakteristično je za mnoga eshatološka proročanstava. Upravo kao što se suđenje svijetu u Starome zavjetu smatra pozadinom sudova izrečenih nad Edomom (Iz 34,5-15, Jr 49,7-22) ili Asirijom (Nah 3,18.19), tako se u ovom poglavlju suđenje svijetu naizgled stapa sa suđenjem Jeruzalemu.

Čini se da u ovom ulomku pojam Izraela nije uporabljen ni u geografskom ni u političkom smislu, već se odnosi na narod. Ovaj se ulomak može protumačiti kao dvostruko proročanstvo: širenje Evanđelja nastavit će se sve do kraja vremena i bit će praćeno nevoljama i progonoštvom. Prema tome, ako je pojam Izraela uzet u širem smislu i ako se i pojam učenika uzme u širem smislu tako da obuhvaća sve vjernike, propovijedanje će se nastaviti sve do drugoga Kristovog dolaska, bez obzira na to kad će se ostvariti.

b. Matej 16,28. “Zaista, kažem vam, ima nekih koji neće umrijeti dok ne vide Sina Čovječjega gdje dolazi sa svojom kraljevskom vlasti.”

Za crkvene oce i mnoge istraživače tijekom stoljeća Isus je ovdje govorio o preobraženju, kao što je nagoviješteno u Mateju 17,1. U Mateju 16,21-28 Isus obznanijuje svoju smrt i određuje cijenu učenništva za svoje sljedbenike. On ih zatim hrabri potvrđujući izvjesnost svoje slavne pobjede: neki će vidjeti Njegovu slavu još za svojeg života. Matej odmah dodaje da se Kristovo preobraženje dogodilo samo šest dana poslije.

Da su učenici bili svjedoci Isusove slave, potvrđuje i Petar u 2. Petrovoj 1,16-18. Svakako da preobraženje ima neke zajedničke karakteristike s drugim dolaskom: događa se na visokom mjestu i praćeno je svijetlim oblakom (Mt 17,1.5; 26,64; Dn 7,13).

c. Matej 24,34. “Zaista, kažem vam, ovaj naraštaj neće proći dok se sve to ne zbude.”

Nerazumijevanje vezano uz vrijeme drugog dolaska može se pripisati pogrešnom tumačenju pojma “naraštaj”. Riječ *genea* može se odnositi na podrijetlo ili na vrijeme između rođenja oca i njegova sina. Ona se također odnosi na dob, vremensko razdoblje. Ova grčka riječ odgovara hebrejskoj riječi *dôr*, koja često označava neku skupinu ili klasu ljudi: “naraštaj buntovan, prkosan” (Ps 78,8) nije ograničen na jednu dobnu skupinu. U Izrekama 30,11-14 početna riječ u svakom retku je *dôr*, “naraštaj”, koja je pravilno prevedena kao “rod” (Ša), jer se ovdje riječ “naraštaj” odnosi na vrstu ljudi, a ne na dobnu skupinu.

U skladu s ovom starozavjetnom primjenom i Isus je mogao uzeti izraz “ovaj naraštaj” bez vremenskog značenja, kao oznaku vrste ljudi. Zao naraštaj obuhvaća sve koji dijele njegove zle karakteristike (Mt 12,39; 16,4; Mk 8,38).

Ako se pojmu “naraštaj” u ovom ulomku pripíše vremensko značenje, onda treba poštovati vremenski okvir određen kontekstom. U Mateju 24,34 Isus govori o završnim događajima. Prema tome, spomenuti naraštaj bili bi oni koji žive u posljednje vrijeme, a ne oni kojima se Isus u tom trenutku obraćao.

Sam Isus je jasno naglasio da se Njegove riječi ne mogu uporabiti za određivanje vremena Njegovog dolaska: “A što se tiče onog dana i časa, o tome nitko ništa ne zna; ni anđeli nebeski, ni Sin, već jedino Otac.” (Mt 24,36) Ova izjava nipošto se ne može uskladiti s tvrdnjama nekih

da se, iako se ne zna dan i čas, može odrediti bar godina. Isus nigdje nije odredio vrijeme svoga dolaska, ni u svoje vrijeme, niti u dalekoj budućnosti.

U Markovom tekstu Isusove proročke propovijedi (Mk 13) jasno se vidi da Krist nije očekivao da će se sva Njegova proročanstva ispuniti u vrijeme apostola. Rekao je: "Ali još nije svršetak" (r. 7); "To je početak strašnih bolova" (r. 8); "Najprije se mora Radosna vijest navijestiti svim narodima" (r. 10); "Tko ustraje do konca, taj će se spasiti" (r. 13). Na kraju, izabrani će biti sakupljeni "od četiri vjetra, od kraja zemlje do kraja neba" (r. 27), što nagovješćuje rezultate globalnog propovijedanja Evandjelja.

Nijedan od ova tri teksta ne može se uporabiti kao osnova za određivanje vremena Kristovog drugog dolaska. Ne mogu se smatrati ni dokazom da znaci drugog dolaska nisu vjerodostojni. Znaci služe kao međaši, uvjeravajući nas da se povijesna zbivanja kreću prema svojem cilju, ali bez točnog kalendara. Vjernik je svakako ispunjen nadom kad vidi ispunjenje znakova.

Proročki znaci bili su dani da ojačaju vjeru učenika (Iv 13,19; 14,29), da ih učine svjesnima ozbiljnosti vremena. Na isti način i nas drže budnima i pomažu nam da shvatimo da "je sada naše spasenje bliže nego kad smo prigrlili vjeru" (Rim 13,11).

2. Znaci u prirodi

"Pojavit će se znaci na suncu, mjesecu i zvijezdama!" (Lk 21,25) prorekao je Isus. Zatim je pojasnio: "Sunce će pomrčati, mjesec neće sjati, s neba će zvijezde padati i zvijezda se nebeska uzdrmati." (Mk 13,24.25)

Isus nije najavljavao buduće pomrčine Sunca i Mjeseca. To ne bi bili sigurni znaci jer se događaju redovno i ne mogu se smatrati izuzetnim pojavama. Osim toga, treba uzeti u obzir i mjesto koje ovi znaci zauzimaju u propovijedi na Maslinskoj gori: neposredno nakon velike nevolje i prije Kristove pojave (Mk 13,24-26; Mt 24,29.30). Ovi su znaci bili specifični jer označuju kraj četrdeset dva mjeseca progonoštva, kao što je opisano u Otkrivenju 12,13-17 i 13,1-10.

U Otkrivenju 12 i 13 Ivan se poziva na tekst u Danielu 7-9, gdje prorok vidi rog, silu koja izlazi iz Rimskog Carstva i huli na Boga i Njegove svece. Pridružujući se velikoj skupini historičističkih tumača, adventisti sedmoga dana prepoznali su u toj političkoj i vjerskoj sili papinstvo (4BC, str. 49-54). Ova je sila polako izrasla iz ruševina Rimskog Carstva i dobila veliki poticaj oko 538. godine, kad je bila prekinuta opsada Rima i kad su Ostrogoti bili poraženi (4BC, str. 834-838). Tijekom dvanaest stoljeća papinskog Rima ova je sila progonila sve koji se s njom nisu slagali. Proročanstvo iz Daniela 7,25 koje je Ivan protumačio u Otkrivenju 12,6.14 kao 1260 proročkih dana ili 1260 godina prema načelu dan za godinu (Shea, str. 56-92), datira kraj tog proročkog razdoblja u 1798. godinu. U to su vrijeme posljedice francuske revolucije dovele do potkopavanja sile Rimokatoličke crkve kad je francuski general L. A. Berthier odveo papu Pija VI. u progonstvo. (Vidi PFOF, sv. 2, str. 749-782.)

Stoga je razumljivo da su ovi događaji rasplamsali eshatološku nadu širom svijeta. Tri puta Daniel stavlja posljednji sud u vrijeme neposredno nakon zlodjela nemani (Dn 7,13.14.21.22.26). Kao posljedica velikih političkih i vjerskih potresa koji su uzdrmali Europu krajem osamnaestog stoljeća, pojavilo se veliko vjersko buđenje i pozornost vjernika bila je usmjerena na prorečene znakove vremena. Izgledalo je da se kraj svijeta približio i da se jasno mogu prepoznati znaci koji mu prethode.

Prema apostolu Ivanu, pojavi nebeskih zbivanja prethodit će veliki potres (Otk 6,12). Otkrivenje redovno povezuje potrese sa završnim događajima (Otk 8,5; 11,13.19; 16,18), kao da i sama Zemlja dijeli tjeskobu ljudskih bića koja se suočavaju sa zastrašujućim prijetnjama budućih događaja (Lk 21,25.26).

a. Lisabonski potres. Lisabonski potres, koji se dogodio 1. studenoga 1755., spada među najjače zabilježene potrese u povijesti. Osjetio se u sjevernoj Africi i u većem dijelu Europe. Zajedno s plimnim valom izazvao je smrt desetaka tisuća ljudi. U ono vrijeme bio je smatran vjesnikom kraja (Smith, str. 439-441).

b. Pomrčina Sunca. Dana 19. svibnja 1780. gusta tama prekrila je sjeveroistočni dio sjevernoameričkog kontinenta i zadržala se sve do sljedećeg jutra. Mnogi su povjerovali da je došlo vrijeme suda. Nakon tog mračnog dana, Mjesec se pojavio crven kao krv. Ove pojave mogu se povezati s nebeskim znacima koji prate potres najavljen u Otkrivenju: "Sunce postade crno kao tkanina od kostrijeti, a cijeli mjesec postade kao krv." (Otk 6,12; Smith, str. 441-445)

c. Padanje zvijezda. Osim upravo opisanih znakova, Ivan zapaža da "zvijezde s neba padose na zemlju, kao što svoje nezrele plodove strese smokva kad je zatrese silan vjetar" (Otk 6,13). Ovaj dio Ivanovog proročanstva ispunio se 13. studenoga 1833. godine. Te noći na nebu je padalo najmanje šezdeset tisuća meteora na sat. Od Kanade do Meksika, od Atlantika do Pacifika, cijela Sjeverna Amerika bila je svjedok ovog neobičnog prizora. Mnogi su se pitali kakvo je značenje ovog događaja (PFPE, sv. 4, str. 289-300; Smith, str. 439-448).

Sam po sebi, potres ili meteorska kiša ne mora imati ništa veće vjersko značenje od neke oluje ili snježne mećave. Ali kada su ovi događaji zamjetni i kad se javljaju prema biblijskom rasporedu, u vrijeme predviđeno u proročanstvu, trebamo poslušati Isusove riječi: "Kada to počne bivati ... blizu [je] vaše oslobođenje." (Lk 21,28)

Adventisti sedmoga dana tradicionalno pripisuju posebnu važnost ovim znacima koji su se pojavili u područjima u kojima su ljudi proučavali Sveto pismo, a posebno biblijska proročanstva. Već u ono doba ovi su događaji bili shvaćeni kao Božji znaci.

d. Glad. Ne iznoseći ga po točno određenom kronološkom redoslijedu, Isus je također najavio da će prije Njegovog dolaska na raznim mjestima vladati glad (Mt 24,7). Nije teško prepoznati glad kao znak jer je danas ova pojava široko rasprostranjena. Gladi je uvijek bilo. Međutim, rasprostranjenost gladi u dvadesetom stoljeću ne može se usporediti ni s jednim razdobljem u povijesti. Osim toga, glad je dokaz naše nesposobnosti da riješimo svoje probleme unatoč izvanrednom napretku znanosti. Ona svjedoči i o ljudskoj sebičnosti i nasilju, glavnom uzroku pojave endemskog oblika gladi.

U Starome zavjetu glad je bila smatrana Božjom kaznom nad Njegovim narodom ili nad neznabožičkim narodima zbog njihove buntovnosti (2 Sam 24,13; Jr 29,17.18; Ez 5,11.12). Danas žrtve gladi na Zemlji ne smatramo krivcima. Međutim, mnoštvo ljudi koji umiru od gladi svjedoči da je blizu dan Onoga koji će suditi svijetu.

e. Druge katastrofe u prirodi. Isus nije najavio samo jedan potres; preokao je mnoge (Mt 24,7). Gladi i potresi samo su jedan aspekt neravnoteže našeg planeta. Ekološki pokreti na Zemlji danas upozoravaju na sve veće probleme nastale zbog ljudskog nemara ili pohlepe. Vrijeme je da Bog sudi onima "koji kvare zemlju" (Otk 11,18 – Ša).

3. Znaci u moralnom svijetu

Zla ovoga svijeta nisu jednostavno posljedice prirodnih pojava. Važna ulogu u njima može se pripisati ljudima. U svojoj propovijedi na Maslinskoj gori Isus je prorekao moralno propadanje ljudskog roda, uspoređujući vrijeme posljedka s vremenom koje je prethodilo potopu (Mt 24,37-39), kad je "čovjekova pokvarenost na zemlji [bila] velika" (Post 6,5). On je posljednje vrijeme također usporedio sa stanjem u Sodomi prije njezinog uništenja (Lk 17,28-30). Pavao detaljno opisuje moralnu pokvarenost u svijetu u vrijeme svršetka (2 Tim 3,1-5). Statistike o eskalaciji zločina potvrđuju njegovo proročanstvo.

Isus se poslužio dvjema ključnim riječima kojima je opisao moralno stajanje u svijetu u predvečerje svojeg drugog dolaska. Rekao je: "Razmahat će se bezakonje i ljubav će kod mnogih ohladnjeti." (Mt 24,12) Pojam "bezakonje" dolazi od grčke riječi *anomia*, koja označava nepostojanje zakona i nepriznavanje autoriteta bilo kojeg zakona pa se zato živi po vlastitim željama i strastima. Ovo bezakonje je izvor svih izopačenosti u seksualnosti, hrani, zabavi ili korištenju slobodnog vremena, kojima se suvremeni ljudi prepuštaju u ime slobode. Nasuprot takvima, Otkrivenje hvali one koji u posljednje vrijeme "vrše Božje zapovijedi i čuvaju Isusovo svjedočanstvo" (Otk 12,17; 14,12).

Drugi pojam kojim se Isus poslužio u Mateju 24,12 jest *agapē*, "ljubav". Pavao ovu riječ opširno objašnjava u 1. Korinćanima 13. *Agapē* upravlja odnosima s bližnjima. Njezin izostanak dovodi do sukoba u obitelji kao što su rastave, do sukoba među narodima (Mt 24,7), do poremećaja u društvu u obliku izrabljivanja, revolucija, štrajkova, ali i gubitka poštovanja prema ljudskim bićima (Mt 10,21). Nedostatak ljubavi može poprimiti oblike zločina kao što su silovanje, ubojstvo, krađa ili uporaba droge; ona uzrokuje i različite načine izrabljivanja čovjeka od strane čovjeka (Jak 5,1-6; 2T, str. 252; FE, str. 101).

4. Znaci u vjerskom svijetu

Gledano iz vjerske perspektive, posljednje vrijeme je paradoksalno. S jedne se strane po cijelome svijetu naviješta Evandjelje (Mt 24,14). Apostoli su već u svoje vrijeme nastojali ostvariti ovaj cilj (Kol 1,6). Naviještanje Evandjelja u posljednje vrijeme simbolički je prikazano anđelom koji viče jakim glasom: "Bojte se Boga i zahvalite mu, jer je došao čas njegova Suda!" (Otk 14,6,7; vidi Ostatak/Trojica anđela, V. A. E) S druge strane, ljudi će pokušavati svoju žed za Božjom riječju utažiti iz "raspucanih zdenaca" (Am 8,13.14; Jr 2,13 – Ša). Isus je objavio da će se u posljednje vrijeme pojaviti mnogi lažni Kristi i lažni proroci (Mt 24,5.11; 1SM, str. 15). Među onima koje Ivan identificira posebnim izrazom jest Antikrist (1 Iv 2,18; 4,3; 2 Iv 7), odnosno onaj koji se protivi Kristu ili zauzima Njegovo mjesto. U Ivanovo vrijeme duh Antikrista već je bio prepoznatljiv po odbacivanju Isusova utjelovljenja i božanske naravi (1 Iv 2,22). Ovaj isti lažljivi duh ponovno će se pojaviti u Zvijeri iz Otkrivenja 13,11-17. Zajedno s njezinom pojavom razvijat će se i ekstremni oblik vjerskog ugnjetavanja, koji će ukinuti vjersku slobodu nametanjem novog idolopoklonstva (Otk 13,14-17), sličnog onome koje je zapovjedio Nabukodonozor, babilonski kralj (Dn 3).

Tijekom tog razdoblja nevolja i prijevara, vjernici će trebati ustrajati do kraja da bi se spasili (Mt 10,22; Otk 13,10; 14,12). Zato je važno da svi vjernici budu upoznati s pravim i lažnim znacima Kristovog dolaska. (Vidi *Velika borba*, V. A. C.)

5. Lažni znaci

Isus je opomenuo svoje učenike da će neki činiti čuda u Njegovo ime premda ih On neće ni priznati ni prihvatiti (Mt 7,21-23). U svojem poznatom eshatološkom izlaganju upozorio je na lažnu narav tih čudotvoraca i na njihovu namjeru da zavedu, “kad bi bilo moguće, i same izabranike” (Mt 24,24). Apostol Pavao je upozorio da će se pojaviti “Čovjek grijeha” popraćen “svakovrsnim silnim djelima, varavim čudesnim znakovima” (2 Sol 2,3-9). Pavao opisuje dolazak “Bezakonika” istim izrazima koje je uporabio kad je opisivao Isusov dolazak: *apokalypsis* (rr. 3.6.8) i *parousia* (rr. 8.9).

Prorok Ilija zazvao je od Gospodina vatru na žrtvenik na gori Karmel da bi se vidjelo tko je pravi Bog (1 Kr 18,24.38). U posljednje vrijeme isto će čudo učiniti i sila s dva roga kao u janjeta, ili koja govori kao Zmaj (Otk 13,11.13; *Velika borba*, str. 537). Jedini način da izbjegnemo ove prijevare jest ljubav prema istini (2 Sol 2,10; RH, 5. rujna 1899.).

6. Pogrešno protumačeni znaci

Dispenzacionalistička škola primjenjuje viđenje u Ezekielu 37 na državu Izrael. U skladu s time, povratak Izraela u Palestinu, njegovo obraćenje Kristu, ponovno osnivanje Davidovog kraljevstva i ponovna izgradnja hrama služe kao znaci posljednjeg vremena (Pache, str. 317-350). Potajno uzašašće Crkve važan je dio ovog nacрта.

Ovo nebiblijsko naučavanje o masovnom obraćenju izraelskog naroda najčešće se potkrepljuje tumačenjem teksta u Rimljanima 11,12.26. Međutim, ovo važno poglavlje ne sadrži proročanstva o posljednjem vremenu. Nakon što je pokazao da u pitanju spasenja nema razlike između Židova i Grka, jer se i jedni i drugi nalaze u vlasti grijeha (Rim 3,9), Pavao izražava svoju želju da se spasi sav Izrael. Iako su svi, i Židovi i Grci podjednako, predani neposlušnosti, svi imaju podjednaki pristup božanskoj milosti (Rim 11,32). Pavao ne raspravlja o vremenu obraćenja izraelskog naroda; on govori o načinu njegovog okupljanja: neznabošci će doći zajedno s obraćenim Židovima, Božjim Izraelom (r. 26; vidi Berkouwer, str. 323-358).

Jasno je i na temelju Isusove izjave (Mt 24,6-13) i teksta u Otkrivenju 12–14 da vrijeme koje će prethoditi Njegovom drugom dolasku neće biti nikakvo zlatno doba. Naprotiv, bit će to razdoblje nevolje i tjeskobe (Lk 21,25.26). Zbog zloće ljudskih bića prava vjera će postati rijetka (Lk 18,8). Osim toga, Isus ne govori o nekoliko svojih povrataka ili o nekoliko prilika za obraćenje. On opisuje samo jedan vidljivi, slavni, veličanstveni dolazak. U to će vrijeme živi sveti, zajedno s uskrnulima, biti uzeti na nebeske oblake u susret svojem Spasitelju (1 Sol 4,16.17).

G. Razlozi za Kristov drugi dolazak

“Konačna Božja pobjeda teološka je nužnost.” (Pidoux, str. 53) On je Svemogućí, gospodar povijesti. On je to u cijelosti dokazao preko Isusa Krista. Bilo bi nespojivo s Njegovom naravi kad ne bi ispunio obećanje da će svoju slavu pokazati živima i mrtvima. Naš Gospodin Isus dolazi da dovrši djelo otkupljenja čiji je jamac Njegovo uskrsnuće.

Njegov drugi dolazak postiže sedam velikih ciljeva:

1. Da prikupi izabrane

Kao što su svećenici puhali u trube u vrijeme velikih sabora (Br 10,2), tako će i moćni anđeli “s glasnom trubom” sabrati izabranike s četiri strane svijeta (Mt 24,31; Mk 13,27). Ovo

okupljanje izraz je nade Izraelaca da dožive okupljanje Židova iz dijaspore, sukladno Božjem obećanju (Pnz 30,3; Iz 43,3-5; Ez 39,27). Pošto su se razišli po cijelom svijetu da svjedoče za Isusa Krista (Dj 1,8), učenici se još jednom ponovno okupljaju.

2. Da uskrisi umrle

Vjernici koji su izgubili život imaju slavnu prednost postati dionici u Isusovom uskrsnuću (Rim 6,5; Fil 3,10). Njegovo uskrsnuće osnova je naše nade (1 Pt 1,3; 1 Sol 4,14), jamac Njegovog obećanja (Iv 6,40). Kad Isus ne bi oživio mrtve, Evanđelje bi bilo besmisleno i naša nada uzaludna (1 Kor 15,14-19). Suprotno općem vjerovanju u duhovni život nakon smrti, Božji plan za one koji su umrli u Kristu neće se potpuno ostvariti sve do slavnog dana uskrsnuća. Sve dotad vjernici počivaju u snu bez svijesti, čekajući na uskrsnuće kad će primiti svoju nagradu. Zato je Oscar Cullmann i mogao napisati da "biblijska nada uskrsnuće ne gleda kao pojedinačnu sudbinu, već kao posljedicu cjelokupnog Kristovog djela. To je razlog što će do uskrsnuća naših 'smrtnih tjelesa' (Rim 8,11) doći tek na svršetku, a ne prigodom smrti svakog pojedinca." (1945, str. 20)

Truba koja će okupiti izabrane, probudit će i umrle (1 Sol 4,16). Oni će izići iz grobova u slavnom, snažnom, neraspadljivom tijelu (1 Kor 15,42-55.53). Tada će uskliknuti zajedno s apostolom: "Gdje je, smrti, tvoja pobjeda? Gdje je, smrti, tvoj žalac?" (1 Kor 15,55) Umrli pravednici oživjet će kao svjedoci Božje moći (1 Kor 6,14; vidi Uskrsnuće, I. II).

3. Da preobrazi i primi sve svete

Živi pravednici zadržat će fizičko ljudsko tijelo, ali ne u njegovom sadašnjem stanju. Oni će se preobraziti (Fil 3,21) u tren oka (1 Kor 15,51.52), jer raspadljivo ne može baštiniti neraspadljivo (r. 50). Bog želi spasiti svoj narod iz svih vjekova. Zajedno sa živima, uskrsli sveti bit će uzeti u zrak u radosnu povorku koja će pozdraviti svojega Gospodina (1 Sol 4,17).

4. Da uništi zle sile i sve zle

Kad Isus dođe, učinit će kraj patnjama ovoga svijeta uništavajući one koji su ih prouzročili. Tako će uslišati molitve mučenika koji su govorili: "Dokle ćeš, sveti i pravi Vrhovniče, odgađati sud i osvetu naše krvi nad stanovnicima zemlje?" (Otk 6,10)

Zli neće moći izdržati sjaj Njegove prisutnosti. Oni sami izriču svoju presudu (Otk 6,16). Sve sile zla bit će uništene: zli (2 Sol 2,8), oni koji su simbolički nazvani Babilonom (Otk 18,8; 19,2), Zvijer i lažni prorok (Otk 19,20) i svi oni koji ih prate (r. 21). Poslije milenija i sam će Sotona biti uništen (Otk 20,10; vidi Milenij, I. C. 1. 3).

5. Da dokaže Božju pravednost

Problem zla neće biti potpuno riješen uništenjem njegovog začetnika. Tijekom cijele povijesti sumnjalo se u Božju ljubav; otuda i potreba da se Bog opravda. Međutim, prigodom Kristovog drugog dolaska zli će biti uništeni sjajem Njegove prisutnosti. To pokazuje da postmilenijski sud nema za cilj utvrditi nevinost jednih i krivnju drugih (Otk 20,4-6.11-15). Umjesto toga, on opravdava Boga i Njegovo postupanje s ljudskim rodом (Ef 3,10.11). Ovo opravdanje

sastoji se u Božjem pomirenju svijeta sa sobom preko Krista (2 Kor 5,19). Budući da sve proi-
zlazi iz Njega, Njemu pripada i sva slava. Uskrsnuće zlih nakon milenija konačno pred cijelim
svemirom pokazuje Božja ljubav, milosrđe, pravednost i opravdanje. (Vidi Sud, III. B. 3!)

6. Da obnovi Zemlju

Priroda je bila podložna prokletstvu grijeha i zato čezne za obnovom (Rim 8,19-21). Iza-
brani neće morati obnoviti razvaline ili uklanjati tragove pokvarene civilizacije. U skladu sa
svojim obećanjima, Bog će stvoriti novo nebo i novu zemlju (Iz 65,17; 66,22; 2 Pt 3,13; Otk
21,1). U tom novom, idealnom okruženju otkupljeni će priznati velika dostignuća čitavog pla-
na spasenja. (Vidi Nova Zemlja, I–III.)

7. Da obnovi zajedništvo s Bogom

Ništa nije milije Božjem srcu nego da sve pomiri sa sobom u Isusu Kristu (Kol 1,19.20; Ef
1,9.10). Veza između Boga i čovjeka bila je prekinuta grijehom (Iz 59,2). U budućnosti će Bog
boraviti sa svojim narodom (Otk 21,3) i otkupljeni će zauvijek biti s Gospodinom (1 Sol 4,17).

Svi ovi razlozi za Isusov drugi dolazak podrazumijevaju prethodno suđenje (Dn 7,9-14).
Mnogi novozavjetni tekstovi koji se odnose na posljednje vrijeme pokazuju da će Isus prigo-
dom svojeg dolaska objaviti presudu, a ne započeti saslušanja pred sudom (Mt 3,12; 8,11.12;
13,30; 24,37-41).

To se posebno jasno vidi u usporedbama u Mateju 25, koje govore o preliminarnom ispiti-
vanju na koji su način ljudska bića iskoristila svoje vrijeme čekanja. Apostol Pavao očekuje pri-
godom Isusovog drugog dolaska nagradu, a ne da tek tada bude razmatran njegov slučaj. U to
vrijeme on će primiti “vijenac pravednosti” (2 Tim 4,8). Sam Isus kaže: “Pazi! Dolazim uskoro i
sa sobom nosim plaću da platim svakome prema njegovu djelu!” (Otk 22,12; vidi Sud, III. B. 1)

II. Značenje ove doktrine

Vjerovanje u drugi Kristov dolazak na mnogo načina utječe na život kršćanina. Ne samo
što njegovo svakidašnje življenje odražava određeno vjerovanje, već ga pokreće na svjedočenje
i duhovnu pripremu za taj dan bez obzira na prividnu odgodu.

A. Utjecaj na svakidašnji život vjernika

Mnogi odbacuju eshatološka očekivanja jer smatraju da ona kršćane koče i vode u pesimi-
zam glede svijeta i čine ih nezainteresiranima za svakidašnja životna zbivanja. Svakako je istina
da je određivanje datuma Kristovog dolaska dovelo do fanatičnih oblika ponašanja. Izgleda da
su u vrijeme apostola Pavla neki kršćani zbog toga prestali raditi (1 Sol 4,11; 2 Sol 3,10-12).
Drugi su se odricali intimnih bračnih odnosa da bi se posvetili molitvi (1 Kor 7,3-5) ili su
smatrali da se moraju rastaviti od bračnog druga da bi se bolje pripremili za parusiju (r. 10).

Međutim, nada u drugi Kristov dolazak ne samo što kršćane ne pretvara u usamljene oto-
ke, nego ih podsjeća na njihovu zadaću da budu sol zemlji i svjetlo svijetu (Mt 5,13-16). Kad
se vrati, Učitelj će zateći svoje vjerne sluge kako Njegovom narodu dijele potrebnu hranu (Mt
24,45.46). Čak će i u upravljanju svojim bogatstvom proslaviti Gospodina (Lk 16,11). Svaki dan
znači vrijeme milosti od kojega Gospodin očekuje rod (Lk 13,6-9). Ova je misao posebno pri-

kazana u usporedbi o talentima (Lk 19,13-26; Mt 25,14-30). Dok čeka na svojeg Učitelja, svaki Božji sluga pozvan je da donosi rod služeći se talentima koje je dobio od Boga. Pavao je ovo dobro razumio, što se vidi iz njegovog usrdnog pozivanja vjernika da hode vjerno, sukladno pozivu koji su primili (1 Kor 7,17-24). Osim toga, uzimajući u obzir drugi Kristov dolazak, život vjernika pokazuje posebne etičke značajke. Među njima su nada, ljubav, poniznost i svetost.

1. Nada

Služiti Bogu nade znači prihvatiti način razmišljanja ispunjen radošću, mirom i vjerom u Njegovu buduću vladavinu (Rim 15,13). Nijedna situacija kršćaninu se ne čini očajnom jer mu prisutnost Svetoga Duha jamči obećanje budućnosti. Nada je sidro duše koje brod vjere drži sigurno usidren u samom Božjem Svetištu (Heb 6,19.20). Nada uklanja brigu, strah i tjeskobu dopuštajući narodu da podigne glavu (Lk 21,28). U svjetlu ove nade svemu se u svijetu može odrediti prava vrijednost.

2. Ljubav

Isus svoj narod nije pozvao da ozbiljnije ljubi zato što se približio Njegov dolazak, ali nada u drugi dolazak čini ljubav dosljednom. Apostol Pavao stavio je ljubav između vjere i nade, između sigurnosti onoga što je Isus učinio za nas i onoga što će još učiniti prigodom svojeg drugog dolaska (Gal 5,5.6). Kršćani su pozvani da žive u svijetu koji se protivi njihovoj vjeri. Pobjeda zlih, napadi neprijateljskih sila i slabosti samog kršćanina mogu izazvati sumnju; ali vjera, nošena krilima nade, omogućuje kršćaninu da posvjedoči ovome svijetu da ljubav nika da neće nestati (1 Kor 13,8).

Gospodin će osobno učiniti kraj patnjama kada dođe (Otk 21,4). Zbog toga patnje omogućuju kršćaninu da sudjeluje u Kristovim mukama i postaju jamstvo budućem utjehe (2 Kor 1,5-7). Bez obzira na veličinu, patnje se nikada ne mogu usporediti s budućom slavom (Rim 8,18). Kršćani zato s pouzdanjem mogu gledati na sve što im se sada događa jer će se uskoro očitovati pobjeda Božje ljubavi. Vjera koja djeluje preko ljubavi svjedoči o stvarnosti nade.

3. Poniznost

Spoznaja da će sadašnje vrijeme završiti dovodi do pravilne procjene svjetovnog blaga. Bogatstvo samo po sebi ne treba osuđivati, ali misliti samo o zemaljskim stvarima neprijateljstvo je prema križu (Fil 3,18.19). Onaj tko očekuje Gospodina Isusa Krista kao Otkupitelja, građanin je Neba (Fil 3,18-20; Iv 14,2.3). Kršćaninov odnos prema svijetu određen je spoznajom da svijet prolazi (1 Kor 7,30.31). Blaga treba mjeriti mjerilom budućnosti (1 Tim 6,17-19), a dobra ovoga svijeta prema pravilima Božjega kraljevstva (Mt 13,44-46). Tražeći prvo kraljevstvo Božje i Njegovu pravednost, vjernik pribavlja blago na Nebu (Mt 6,19.20.33).

Kršćanin je baštinik Božji i subaštinik s Kristom (Rim 8,17). Prosvjetljen Duhom, vjernik otkriva da je nada povezana s njegovim pozivom i bogatstvom slavne Božje baštine namijenjene svetima (Ef 1,18). Sve drugo je prolazno i relativno. Svojim obnovljenim umom kršćanin može razaznati što je dobro, prihvatljivo i savršeno unoseći tako neprolazne elemente u svoje zemaljske odluke (Rim 12,2).

4. Svetost

Ne možemo dovoljno naglasiti etičke posljedice drugoga Kristovog dolaska. Čekanje posljednjeg suda zahtijeva pobožan život (2 Pt 3,11). Vjerovanje u uskrsnuće podrazumijeva poštovanje prema cijelom čovječanstvu i vodi do toga da cijesimo vrijednost vremena (1 Kor 15,32-34). Kršćani ne žive u strahu od suda jer znaju da su u Isusu Kristu oslobođeni osude (Rim 8,1). Međutim, oni moraju živjeti kao oni koji su otkupljeni uređujući svoj život prema vjeri (Fil 2,12.13). Bez posvećenja ili svetosti nitko neće vidjeti Gospodina (Heb 12,14).

Rast u svetosti ne znači povlačenje u sebe, brigu za vlastito spasenje neovisno o spasenju drugih. Nada u Kristov drugi dolazak mobilizira društvene vrijednosti (Heb 10,25); razvija svijest o pravednosti, dobroti, ljepoti i istini (Fil 4,8); unapređuje karakter vjernika (*Temelji sretnog doma*, str. 10). Kršćani su posebno osposobljeni za borbu protiv nepravde, ali ne srdžbom (Jak 1,20), već duhovnim oružjem koje im je Bog dao (Ef 6,10-18). Božji sluge ne mogu biti neosjetljivi za probleme ovoga svijeta (1 Kor 6,2.3), premda su uvjereni da će Bog uskoro obraniti one koji Mu se mole (Lk 18,7.8; vidi BP v. 11. 2003 - Način življenja, II. C. 4).

B. Poticaj za naviještanje Evandjelja

Sigurnost u skori Kristov dolazak ne samo što će utjecati na kvalitetu svakidašnjeg života vjernika, već će poslužiti kao snažan poticaj za naviještanje Evandjelja. Vrijeme čekanja pruža Svetome Duhu priliku da utječe na život vjernika, da ih nadahne sviješću o hitnosti potrebe da uporabe svoje darove u širenju vijesti milosti.

1. Vrijeme Svetoga Duha

Odgovarajući na pitanje učenika o vremenu svojeg dolaska, Isus je obećao da će im poslati Svetoga Duha koji će ih učiniti Njegovim svjedocima sve do kraja zemlje (Dj 1,8). Radosnu vijest treba propovijedati po cijelome svijetu prije nego što dođe kraj (Mt 24,14), ali Isus svoj dolazak ne čini ovisnim o naviještanju Evandjelja. Pa ipak želi da Njegovi sljedbenici sudjeluju u Njegovom planu za spasenje svijeta (Mt 9,36-38). Isti osjećaj sućuti koji je pokretao Isusa, pokretat će i one koji žive u Kristu.

Vrijeme iščekivanja, prema tome, nije neko međuvrijeme, praznina kroz koju čovjek mora proći što je brže moguće, očiju usmjerenih na kraj. Vrijeme iščekivanja pripada Svetome Duhu koji okuplja vjernike u eshatološku zajednicu. On želi da uspostave zajednicu sa živim Kristom i da svijetu navijeste kako je ista milost ponuđena svima (ST, 15. rujna 1887.; RH, 16. kolovoza 1887.).

2. Vrijeme milosti

“Novi zavjet jasno pokazuje da je sadašnjost (‘sada’) prilika ljudima da se pokaju i povjeruju (Mk 1,15; Dj 3,19.20) i da je kraj svega odgođen samo iz ovog razloga – i to ne beskonačno.” “To je čovjekova posljednja prilika”, piše A. L. Moore (str. 209). Apostol Petar naše vrijeme naziva vremenom Božjeg strpljenja (1 Pt 3,9.15).

Svršetak svijeta nije pitanje za sutra, već poziv za danas (Heb 4,7). Prigodom Isusova povratka “jedan [će se] uzeti, a drugi ostaviti” (Mt 24,40.41). Ne opomenuti svijet znači biti kriv za nepružanje pomoći ljudima u opasnosti. Vrijeme milosti uskoro će završiti, i što je kraj

bliži, to se odlučnije moramo opredijeliti za Boga. Pavao kaže: “Treba nam se, dakle, bojati da se slučajno kome od vas, dok još vrijedi obećanje za ulazak u njegov počinak, ne čini da je zakasnio.” (Heb 4,1)

3. Vrijeme hitnosti

Život u očekivanju Isusova povratka razvija svijest o hitnosti (YI, 28. travnja 1908.). Sam je Isus prolazio putovima i stazama Palestine svjestan da je Njegovo vrijeme kratko (Iv 9,4). I apostol Pavao bio je ispunjen ovim uvjerenjem (1 Kor 7,29); zato je i pozivao vjernike da na najbolji način iskoriste svoje vrijeme (Ef 5,16; Kol 4,5). Trebali su iskoristiti svaku priliku da pošteno posvjedoče jer kako vrijeme bude prolazilo, bit će sve teže naći ozbiljne i pozitivno raspoložene slušatelje (2 Tim 4,2-4).

Ako je davao posebno aktivan jer je “svjestan da ima samo još malo vremena” (Otk 12,12), koliko bi više vjernici trebali biti budni, posebno zato što “je sada naše spasenje bliže nego kad smo prigrlili vjeru” (Rim 13,11; ST, 15. rujna 1887.; RH, 16. kolovoza 1887.).

4. Vrijeme duhovnih darova

Knjiga Djela apostolska pokazuje da nam vrijeme iščekivanja pruža priliku da svijetu najvišeštamo Evanđelje. Sveti Duh poziva ljude na to djelo (Dj 13,1-2). On izljevja svoje darove za popravljanje i rast Crkve (Ef 4,11-13). Među ovim darovima proroštvo je dobilo posebnu ulogu kao najbolje sredstvo za izgradnju Kristova Tijela i obraćenje nevjernika (1 Kor 14,1.3.24.25).

Duhovni darovi izljevaju se na učenike kako bi mogli biti sol zemlji i svjetlo svijetu, dati mu ukus i obasjati ga (Mt 5,13-16). Kršćani ne mogu izbjeći dužnost da svjedoče, posebno zato što se taj dan približava. (Vidi Duhovni darovi, II.)

C. Duhovna priprema za Njegov povratak

Vjerovanje u Isusov drugi dolazak utječe na naš sustav vrijednosti i potiče nas da svjedočimo i evangeliziramo. Za to je potrebna duhovna priprema. Nakon što je pozvao svoje učenike da se pripreme za dolazak Sina Čovječjega (Mt 24,44), Isus je ispričao usporedbu o deset djevica (Mt 25,1-13). Pet djevica nazvao je ludima zato što se, premda svjesne da će zaručnik ubrzo doći, uopće nisu pripremile za budućnost. Ostalih pet nazvane su mudrima jer su pri ruci imale zalihu ulja, što pokazuje da su mislile kako zaručnik može zakasnuti. I jedne i druge bile su iznenađene najavom zaručnikova dolaska, ali su samo mudre bile u stanju uspješno položiti ispit vremena očekivanja između najave dolaska i pojave zaručnika. Samo oni koji imaju osobnu zajednicu s Isusom, moći će se suočiti sa svakom teškoćom.

Usporedba u Mateju 25,1-13 kao i prethodna o dvojici slugu (Mt 24,45-51), naglašava važnost duhovnog života i vjerne službe u vezi s Isusovim drugim dolaskom. Kršćani trebaju biti zahvalni Bogu za svakodnevne prilike koje im se pružaju da se pokaju i rastu u posvećenju (Heb 12,14). Oni znaju da će uskoro doživjeti slavnu obnovu kao vrhunac procesa koji je započeo njihovim krštenjem i darom Svetoga Duha (Iv 3,5).

Da bismo vječno živjeli pod Božjom vlašću, moramo sada živjeti u pokornosti Njegovim zakonima. Zato apostol Pavao osuđuje grijehe svojstvene ljudima koji će biti izgubljeni (1 Kor 6,9.10). Ivan također naglašava ovu misao (Otk 21,8; 22,15). Prorok Amos piše: “Jao vama što

žudite za danom Jahvinim!” – ali ne dopuštate da pravda “poteče kao voda, i pravica kao bujica silna” (Am 5,18.24). Nasuprot njima, svi oni koji vrše zapovijedi Božje i imaju svjedočanstvo Isusovo, dobivaju pohvalu (Otk 12,17; 14,12). Sveto ponašanje i pobožnost prirodne su posljedice očekivanja drugog dolaska (2 Pt 3,11; usp. *Iz riznice svjedočanstava*, sv. 1, str. 344; vidi *Velika borba* VI. E).

D. Prividno odgađanje

Krist još nije došao. Nakon dvije tisuće godina čekanja, kršćani čeznu za Njegovim dolaskom. Nije li Kristov dolazak odgođen, ne kasni li ili je čak opozvan? Mnogi vjernici razmišljaju o tim mogućnostima.

U Novome zavjetu postoji određena napetost između blizine i daljine drugog dolaska. Za Pavla, Jakova i Petra taj dan je “blizu” (Rim 13,12; Jak 5,8; 1 Pt 4,7). Sam Isus nas uvjerava: “Da, dolazim uskoro!” (Otk 22,20) Ali drugi tekstovi smještaju Njegov drugi dolazak u daleku budućnost. Da bi uklonio misao kako će se odmah pojaviti Božje kraljevstvo, Isus je ispričao usporedbu o čovjeku ugledna roda koji je otišao u daleku zemlju (Lk 19,11-27). Za Mateja Učitelj će se vratiti “*poslije dugo vremena*” (Mt 25,19). I u drugim usporedbama Isus aludira na prividno odgađanje (Mt 24,48; 25,5).

Istu napetost možemo naći u Starome zavjetu. Dan Gospodnji istodobno je i daleko i blizu (Hab 2,3; Iz 2,2.20; 13,6; Sef 1,14; 3,8).

Napetost između “već sada” i “još ne” isključuje svaku mogućnost da izračunamo godinu Isusova povratka (10MR, str. 270). Učenici su trebali biti spremni u svako doba (Mt 24,36-51). Odgoda je, prema apostolu Petru, izraz Božjeg strpljenja koji ne želi da itko propadne (2 Pt 3,9).

Bog nije spor u ispunjavanju svojeg obećanja. G. C. Berkouwer pravilno zaključuje: “Kad bi sada Kristov povratak bio opozvan, posljedica ne bi bila samo razočaranje ili otrežnjenje, već kriza vjere u Božju vjerodostojnost i pouzdanost.” (str. 66,67) Biblija nikada nije nagovijestila neku mogućnost da se obećanje ne ispuni (2 Pt 3,9; Heb 10,39). Suprotno tome, sigurnost Kristovog drugog dolaska mnogo puta je potvrđena.

Sam Bog potvrđuje obećanje o Kristovom drugom dolasku. Njegova Riječ je sigurna. Kad bi promijenio ono što je izišlo iz Njegovih usta, to bi značilo da krši svoj savez (Ps 89,36); Bog ne laže (Br 23,29; 1 Sam 15,29; Heb 10,39). Unatoč našoj nevjernosti, On ostaje vjeran (2 Tim 2,13) i zato možemo držati nepokolebljivim ispovijedanje nade (Heb 10,23).

Svojim prvim dolaskom Isus je potvrdio sigurnost svojeg drugog dolaska. Križ na kojem je omogućeno naše opravdanje, bio je dokaz Njegove namjere da dovrši spasenje vjernih (Rim 5,8-10). Tekst “On koji čak nije poštedio vlastitog Sina, već ga je predao za sve nas, kako nam neće dati sve ostalo s njime?” (Rim 8,32) – odražava ovu sigurnost. Kristovo uskrsnuće i uzašće jasno ukazuju na Njegov povratak (Iv 14,1-3).

I Sveti Duh potvrđuje obećanje o Isusovom povratku. Već sama Njegova prisutnost u srcu vjernika, ali i darovi koje daje, potvrđuju ovo obećanje (2 Kor 1,18-22; Heb 2,4).

Naviještanje Evanđelja, koje je zapovjedio Krist, ima svoje značenje i snagu u nadi u buduću život. Bog nikada ne bi podigao propovjednike jedne vijesti kad je ne bi namjeravao ostvariti (Tit 1,2,3; Heb 2,1-3).

Ljudske reakcije na odgađanje prikazane su usporedbom o vjernom i nevjernom sluzi u Mateju 24. Nevjerni sluga misli da njegov gospodar odgađa svoj povratak pa nije zainteresiran za povjereni posao (r. 48). Vjerni sluga, s druge strane, potpuno je zaokupljen zadaćom koju mu je gospodar povjerio (Mt 24,45.46). On očekuje dolazak svojega Gospodina, ali je zahvalan za vrijeme milosti koje mu je dano da živi i služi (2 Pt 3,9). On se raduje što je Gospodnji dolazak najavljen i što Evanđelje napreduje po cijelome svijetu (Fil 1,8; Kol 1,6). Vrijeme mu se čini kratkim s obzirom na veličinu zadaće koju mora obaviti i u svijetu i u svojem srcu (2 Kor 7,1; Mt 9,36-38).

“Odgāđanje” Kristovog dolaska nije problem za vjernika. Ono daje smisao patnjama kroz koje svaki vjernik prolazi. Svaki dan donosi radost kad vidi nove duše koje se priključuju Božjem narodu (Otk 6,11).

E. Zaključak

Drugi Kristov dolazak daje dubok smisao povijesti naroda i pojedinaca. Povijest koja se sastoji samo od beskrajnog gomilanja činjenica bila bi bez značenja i reda. Povijest bez kraja ili cilja postaje besmislena.

Biblija pridaje povijesti transcendentalni karakter. Ona ima početak i kraj, ali ne bilo kakav kraj. Zemlja neće nestati u nekoj katastrofi koju bi izazvala ljudska sebičnost ili oholost, ali je ne čeka ni slavni kraj kakav predviđaju sve humanističke utopije. Njezinu će povijest privesti kraju sam Bog (Ps 46,10-12).

Na sličan je način život u Duhu povezan s usudom. Takav se život može sijati sa suzama, ali će se žeti u radosti (Ps 126,4-6). I etičke odluke kršćanina imaju svoje značenje. One šire ljubav, povjerenje u Božja obećanja. Isus dolazi. Onaj isti koji je došao u Judeju da naučava milosrđe i oprost, dolazi uspostaviti svoje kraljevstvo ljubavi. “Jer: Još malo, vrlo malo, i doći će onaj koji ima doći; neće zakasniti.” (Heb 10,37)

Uskoro će završiti veliki sukob između Krista i Sotone. Zahvaljujući Isusu Kristu, Božja pravednost bit će uspostavljena na cijelome svijetu; ne samo na Zemlji, već i na Nebu gdje je bitka počela. Cijeli svemir bit će pomiren s Bogom (Kol 1,20; 1 Kor 15,28).

Isus će se uskoro vratiti. Kakve li utjehe, kakve li sigurnosti, kakvog li mira! Posljednja knjiga Biblije naglašava pouzdanost Isusovog drugog dolaska. “Pazi! Dolazim uskoro i sa sobom nosim plaću da svakome platim prema njegovu djelu!” (Otk 22,12) U odgovoru “Duh i zaručnica vele: ‘Dođi!’ Tko čuje neka rekne: ‘Dođi!’” (r. 17) Vjernik se može samo odazvati pozivu Duha i zaručnice govoreći: “Amen! Dođi, Gospodine Isuse!” (r. 20)

III. Povijesni pregled

A. Apostolsko razdoblje

Povjesničari jednoglasno priznaju da je nada u Isusov dolazak bila živa u prvoj Crkvi. O tome svjedoče izrazi u jednom od najranijih novozavjetnih dokumenata: 1. Solunjanima 4,16.17. Zahvaljivanja koja čine uvod u Pavlove poslanice potvrđuju činjenicu da je vjera u parusiju bila temeljna vjera prve Crkve. I mlađe poslanice sadrže snažna eshatološka očekivanja (2 Pt 3,8-13). Ivanovo Otkrivenje, pisano u kriznom razdoblju krajem prvog stoljeća, jača vjeru vjernika slavnim viđenjima posljednjeg suda.

Ali već su se u prvom stoljeću u Crkvu uvlačila lažna učenja ugrožavajući njezinu vjeru. Neki su napustili vjeru u uskrsnuće mrtvih (1 Kor 15,12). Drugi su sumnjali u Kristov drugi dolazak (2 Pt 3,4) i u Njegovo utjelovljenje (1 Iv 4,1-3). Novozavjetni pisci borili su se protiv takvih sklonosti vidjevši u njima znak kraja koji se približava (1 Iv 2,18.28; 2 Pt 3,3).

B. Razdoblje prije Niceje

Neki biblijski učenjaci smatraju da je opadanje revnosti Crkve u čekanju Kristovog dolaska počelo još u novozavjetnom razdoblju. U prilog tome navode rijetkost eshatoloških tekstova u više novozavjetnih poslanica.

Međutim, takva mišljenja pobija svjedočenje pisaca iz drugog stoljeća (Landa, str. 65-95). Očekivanje parusije ostalo je snažno. Tako Klement Rimski podsjeća Korinćane da se Gospodin mora uskoro vratiti (1. *Klementova* 23); djelo *Didache* bogato je eshatološkim rječnikom Pavlove 1. Solunjanima (16,3-8); Ignacije Antiohijski piše da "su stigla posljednja vremena" (*Efežanima* 11) zbog kojih kršćani moraju "pozorno mjeriti vrijeme" (*Polikarp* 3). *Barnabina poslanica* ističe da je "blizu dan kad će sve propasti zajedno sa Zlim. Gospodin je blizu i Njegova nagrada" (21,3). *Pastir Herma* se uzda u obećanje o Njegovom dolasku (*Vizija* 3.8,9). Polikarp Smiranski (*Filipljanima* 5) i Papije (kako je citirano u Euzebijevoj *Povijesti Crkve* 3.39) pišu o uskrsnuću mrtvih i o Kristovom osobnom povratku na Zemlju.

Apologeti su krenuli stopama svojih prethodnika. Justin Mučenik je zapazio da su proroci govorili o dva dolaska. Prigodom drugoga dolaska Krist će "doći s Neba u slavi, okružen svojom anđeoskom vojskom, kad će uskrsnuti tijela svih ljudi koji su ikada živjeli" (*Apologija* 1,52). Pobijajući gnosticizam, Irenej na svoje dane primjenjuje proročanstvo u Danielu 2, uključujući i kamen koji simbolički prikazuje Isusovu vladavinu (*Protiv krivovjerja*, 5.26). Početkom trećeg stoljeća Tertulijan je očekivao konačni Kristov dolazak (*O uskrsnuću tijela*, 22). U svojoj *Raspravi o Kristu i antikristu* Hipolit razmatra proročanstva iz Daniela i Otkrivenja, zaključno s drugim dolaskom prema Pavlovom opisu u 1. Solunjanima 4,13-17.

Međutim, vjerovanje u besmrtnost duše već je u brojnim djelima iz onoga razdoblja potisnulo eshatologiju u drugi plan. Prihvatajući grčki način razmišljanja, kršćanski pisci više nisu osjećali neku veliku potrebu za Kristovim povratkom u slavi jer, kao što je naglasio Ignacije Antiohijski, smrću kršćani dolaze k Bogu (*Rimljanima* 1,2,6).

Pomoću alegorijske metode tumačenja Biblije, Origen je sve događaje povezane s krajem protumačio duhovno. On je, na primjer, tvrdio da se dolazak našega Gospodina na oblacima događa svakog dana u duši vjernika (*Komentari Mateja* 50; PFOF, sv. 1, str. 317-320).

Početkom trećeg stoljeća problem svršetka svijeta postao je vrlo važno pitanje za kršćane, posebno u Rimu. Politička i ekonomska nestabilnost, zajedno s progonstvom, rasplamsali su nagađanja o dolasku Antikrista za koji se vjerovalo da je blizu. Premda i dalje pod snažnim utjecajem progonstva, Sabor u Niceji (325. g.), zaključio je da će "božanski Logos ... doći da sudi živima i mrtvima" i da "nas Sveto pismo uči da vjerujemo u ... uskrsnuće mrtvih i u kazneni sud" (Kelly, str. 210).

C. Od Niceje do reformacije

Ubrzo nakon Konstantinove smrti “pojavi se ideja da je zemlja u svojem sadašnjem stanju *“teritorij prorečenog kraljevstva; da je sadašnji poredak vrijeme njegova ostvarenja; i da je uspostavljanje zemaljske Crkve ljudskim rukama način njegova ostvarenja.* Tako se počelo smatrati da je hijerarhijska vladavina Crkve zapravo proročanstvom najavljeno Kristovo kraljevstvo na Zemlji.” (PFOF, sv. 1, str. 373)

Pojavi ovog novog trenda pridonijelo je nekoliko čimbenika. Najvažniji je bio novi legalni položaj Crkve i potpora koju je Carstvo davalo Crkvi. U skladu s tim duhom, Euzebije iz Cezareje (340.), koji je ranije učio da će drugi dolazak označiti uspostavu božanskog kraljevstva (*Dokaz Evanđelja* 4,16; 9,17), počinje dokazivati u kojoj je mjeri kršćanski imperij ispunio starozavjetna proročanstva o Savezu (*Komentar Izaije* 19.18). Istodobno je obasuo Konstantina pohvalama smatrajući ga ispunjenjem kršćanske nade (*Konstantinov život* 2.28; 3.1).

Nitko nije poricao da je krajnji cilj povijesti spasenja adventna nada. Drugi dolazak je često spominjan u propovijedima i raspravama. Ćiril Jeruzalemski bio je čak uvjeren da je “kraj svijeta ... ovdje” (*Katehetska predavanja*, 15.12). Međutim, hitnost parusije nije kršćanima više bila toliko važna kao teološke rasprave o drugim doktrinama.

Pod utjecajem aleksandrijske alegorijske škole tumačenja Biblije, Tikonije (četvrto stoljeće) je iznio ideju da sedmi milenij treba računati od kršćanske ere, a ne od drugog dolaska (Landa, str. 86). Augustin iz Hipona (354.–430.), uzimajući Tikonija kao temelj, poistovjetio je Crkvu s Božjim kraljevstvom i izjavio da joj Krist dolazi svakoga dana i da je tisuću godina vladavine Crkve na Zemlji započelo sa samim Kristom (*Božji grad* 20,5-9). U isto vrijeme je ustvrdio da “cijela Crkva pravoga Boga smatra i ispovijeda kao svoje vjerovanje da će Krist doći s Neba da sudi živima i mrtvima; i da će to biti ono što mi zovemo posljednji dan ili posljednje vrijeme božanskog suda.” (Isto, 20,1)

Tijekom cijeloga Srednjeg vijeka većina kršćanskih teologa slijedila je Augustinovu misao. Oni su vjerovali u konačni drugi dolazak i tvrdili da je Crkva Božje kraljevstvo. Mnogi komentatori su istodobno pisali o Otkrivenju. Dolazak Antikrista i božanski sud postali su značajan, ali mučan dio zajedničke misli. Flagelanti u Italiji (trinaesto stoljeće) i Danteova *Božanska komedija* pokazuju do koje je mjere strah od pakla vladao mislima ljudi u Srednjem vijeku. Sve više je raslo uvjerenje da “čovjek grijeha” ili Antikrist, čiji je dolazak bio važan znak kraja svijeta, neće biti neki vladar ili prorok, već prije vidljiva glava kršćanske Crkve. Ovakvo razmišljanje bilo je kvasac iz kojega je izrasla reformacija.

D. Reformacija

Od Augustina nadalje (peto stoljeće) eshatološka očekivanja tumačena su kao pobjeda Crkve nad svijetom. Međutim, neuspjeh Crkve i Augustinovih teza zahtijevali su reformaciju.

Za Luthera je Antikrist, čiji se dolazak očekivao prije kraja svijeta, već postao stvarnost u papinstvu. Razmatrajući “Kristove riječi i znakove”, Luther je 1522. godine izjavio da Kristov dolazak nije daleko (*Weimar Ausgabe* 10/1, sv. 2, str. 95). Godine 1532. u *Razgovorima za stolom* potvrdio je da vjeruje kako je “pred vratima” (*Tischreden*, 1291). Ovo očekivanje bilo je trajan i duboko ukorijenjeni dio njegove vjere. Luther u drugom dolasku nije vidio samo izraz božanske srdžbe, već ga je smatrao radosnim događajem, događajem koji se može očekivati s

pouzdanjem jer mu je doktrina o opravdanju vjerom dala novo značenje. Molio se da dođe taj dan kako bi kršćani bili oslobođeni od patnji, a njihova tijela od fizičkih slabosti (WA, sv. 41, str. 37). Godine 1537., u propovijedi na tekst u Mateju 25, Luther je prikazao sljedeću sliku: “On će se u posljednji dan vratiti s velikom silom i slavnim veličanstvom, a s njim cjelokupna vojska anđela. ... Bit će to slavni sud i neizrecivo veličanstven prizor sa svim anđelima koji će Ga okruživati.” (Isto, 45,325)

Lutherova nada ostala je živa u njemačkoj reformaciji. Njegovi sljedbenici, među njima Melanchthon i Nikolaus Herman, čvrsto su vjerovali u drugi dolazak. Njegove pjesme, pjevane na skupovima vjernika, govorile su o tom slavnom iščekivanju.

Slično tome, Jean Calvin pozivao je svoje sljedbenike da “čeznu za Gospodnjim dolaskom” kao “najradosnijim od svih događaja”, kad će Krist doći “kao Otkupitelj da nas izbavi” od “zla i bijede i povede u blaženu baštinu svog života i slave” (*Instituti*, 3.9.5). Calvin je 1545. potvrdio da nada u drugi Kristov dolazak i sud koji će ga pratiti donosi radost vjernicima (*Katekizam ženevske crkve*). Godine 1560. posvetio je dva odlomka u svojim *Institutima* povoljnoj presudi koju će Krist izreći svojem narodu prigodom svojeg dolaska (2.16.18). Calvin je povezo obećanje o uskrsnuću s drugim dolaskom (3.25.1-4).

I Luther i Calvin vidjeli su u protestantskoj reformaciji ispunjenje Kristovih riječi u Mateju 24,14. Proučavanje Biblije i propovijedanje čistijega Evandjelja nego u Augustinovo i Jeronimovo vrijeme pripremit će put za dolazak Božjeg nebeskog kraljevstva. Premda nijedan od njih nije očekivao obraćenje cijelog svijeta, Luther je zaključio: “Vjerujem da posljednji dan nije daleko jer i Evandjelje sada ulaže posljednje napore.” (*Tischreden*, 5488.).

E. Od reformacije do devetnaestog stoljeća

Nakon reformacije na europskom kontinentu, razvila su se dva međusobno suprotna eshatološka tumačenja. Radikalna reformacija zadržala je živo zanimanje za eshatologiju, ponekad s ekstremnim gledištima o zemaljskom mileniju. Menno Simons, a poslije i menonitske ispovijedi, zadržali su vjerovanje u skori Kristov povratak. S druge strane, u njemačkom luteranstvu pijetisti su tvrdili da je za vjernika najveći izazov sigurnost u vlastito spasenje. Snažna osobna vjerska iskustva bila su obilježje njihove religije.

U Velikoj Britaniji se nada u Kristov drugi dolazak “pojavljuje kao jedna od najvažnijih posljedica puritanskog otkrivanja srži biblijske poruke” (Ball, *Advent Hope*, str. 132). Iako su imali različita tumačenja milenija, anglikanski, prezbiterijanski i kongregacionalistički teolozi pisali su i propovijedali da je drugi Kristov dolazak pred vratima. Govorili su da ova nada treba potaknuti vjernike da budu spremni za taj veliki dan (Isto, str. 146-149).

Francuska revolucija i ratovi nakon nje izazvali su društvene, političke i vjerske posljedice koje su, opet, budile sve snažnija eshatološka očekivanja. Po cijelom svijetu oživjelo je zanimanje za proučavanje proročanstava. Na primjer, čileanski isusovac Manuel Lacunza objavio je 1790. godine anonimno djelo *Dolazak Mesije u slavi i veličanstvu*, koje je sa španjolskog prevedeno na mnoge jezike. U Londonu ga je Edward Irving (1792.-1834.) pripojio izvještaju o Prvoj alburškoj proročkoj konferenciji (Albury Prophetic Conference) iz 1826. godine. Na te konferencije, koje su se održavale svake godine od 1826. do 1830., dolazio je kler iz različitih crkava i zajednica da proučava o blizini drugoga Kristovog dolaska, proročanstva Daniela i Ot-

krivenja i "dužnostima Crkve koje proizlaze iz ovih pitanja" (PFOF, sv. 3, str. 276). Joseph Wolff, jedan od dvadesetorice sudionika Prve konferencije, putovao je često po zapadnoj i središnjoj Aziji propovijedajući da će Krist doći oko 1847. godine i uspostaviti svoje tisućugodišnje kraljevstvo u Jeruzalemu. U Švicarskoj je Francois Gausson od 1837. godine održao niz nedjeljnih propovijedi o Danielovim proročanstvima. U njima je pokazao da Daniel i Otkrivenje opisuju povijest svijeta koja će uskoro završiti.

Početak devetnaestog stoljeća Kristov drugi dolazak najavljuje su tisuće glasova, od biblijskih učenjaka u Engleskoj do male djece u Švedskoj. Mnogi, uključujući i Lacunzu, dokazivali su kako proročanstva iz Daniela i Otkrivenja jasno ukazuju na kraj svijeta sredinom devetnaestog stoljeća. U Sjedinjenim Američkim Državama "proročanstva su bila pokretačka snaga velikog dijela vjerske misli i djelovanja" u tom razdoblju (Isto, sv. 4, str. 85). Propovijedi, traktati i knjige objavljivali su da događaji koji se zbivaju u svijetu mogu biti samo preteče milenija. Najpoznatiji američki propovjednik bio je William Miller koji je 1831. godine počeo pisati i propovijedati da će Isus doći 1843. godine. (O Williamu Milleru i mileritskom pokretu vidi Adventisti, I. A-C; Ostatak/Trojica anđela, VI. G.)

Ovi pokreti nisu dočekani općom dobrodošlicom od strane tradicionalnih teologa. Katolička teologija, nastala iz skolastike, nudila je bezvremensku eshatologiju, najvećim dijelom zainteresiranu za smrt i sud, nebo i pakao (Rast, str. 501-503). Protestantska teologija bila je pod snažnim utjecajem racionalizma i smatrala je da će Božje kraljevstvo biti uspostavljeno na Zemlji uz pomoć napretka znanosti i razuma. I zato se u drugoj polovini devetnaestog stoljeća vjerovanje u blizinu Kristovog dolaska gotovo potpuno izgubilo.

F. Suvremeno doba

Nakon velikog razočaranja 1844. godine, oni koji su vjerovali u drugi Kristov dolazak morali su se suočiti s problemom odgode parusije. Taj problem je danas postao središte teološke problematike. Postalo je nužno objasniti zašto se Kristov drugi dolazak, tako jasno naviješten u Svetome pismu, nije ostvario.

Najpoznatiji biblijski znanstvenik koji se pozabavio tim problemom bio je Albert Schweitzer koji je pravio razliku između razumske vjere koja se pita jesmo li doista ušli u nadnaravnu eru, i jednostavne vjere koja živi u očekivanju mesijanskog kraljevstva (str. 75,90,99). Za Schweitzera je događaj na križu već eshatološka katastrofa koja je učinila kraj svim apokaliptičkim očekivanjima.

Dijalektička teologija Karla Bartha i Paula Althausa, koju je prihvatio i E. Brunner, završava u transcendentalnoj eshatologiji. Ovi autori nisu našli mjesta za završetak konkretne povijesti u nekoj univerzalnoj drami. Bog nadilazi vrijeme i Njegov "dolazak" se događa stalno.

Rudolph Bultmann je načinio još jedan korak u demitologiziranju eshatologije i povijesti. On je razvio egzistencijalnu eshatologiju prema kojoj se Kristov povratak ostvaruje u objavljivanju srži Evanđelja, koje primorava slušatelja da donosi odluke u pitanju vjere.

U takozvanoj ostvarenoj eshatologiji C. H. Dodda završni događaji su se već odigrali u Isusovom životu i propovijedanju. Prema njemu, božanska eshatološka intervencija je već završena.

Za razliku od drugih, Jürgen Moltmann nudi teologiju nade. Budućnost počiva na Božjim obećanjima čije ispunjenje možemo vidjeti u političkom, društvenom i ekološkom uključiva-

nju vjernika u svijetu. Tako Moltmann nudi novu humanističku perspektivu povijesti. Najistaknutiji predstavnik "teologije nade" krajem dvadesetog stoljeća je Wolfhart Pannenberg, čija je eshatologija utemeljena na "konačnoj budućnosti" koja određuje konačno značenje povijesti kao cjeline i života svakog pojedinca. Međutim, poseban sadržaj ove "konačne budućnosti" može se odrediti jedino metaforički i ne može se predvidjeti. Razlika između sadašnjosti i budućnosti nestaje u vječnom sažimanju svih događaja (Pannenberg, str. 81) pa se čini da Pannenberg u izvjesnoj mjeri prihvaća Moltmannovo mišljenje.

Oscar Cullmann vratio je povijesti spasenja središnje zanimanje Svetoga pisma. Povijest se objektivno razvija u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Crkva se nalazi između "već sada" i "još ne"; sad je vrijeme očekivanja i naviještanja Evandjelja. Za Cullmanna je Kristovo uskrsnuće temelj procesa čekanja. Vjernik mora živjeti u vremenu "još ne" očekujući nešto što mora doći. Svesti eshatologiju na osobni susret vjere znači osiromašiti vjeru. Biblijska eshatologija ne počiva samo na uskrsnuću tijela, nego i na obnovi svega.

G. Adventisti sedmoga dana

Ubrzo nakon velikog razočaranja 1844. godine, čekaoci adventa i dalje su smatrali da je datum točan, ali su priznali da su pogriješili u određivanju događaja. Kristov dolazak je i dalje bio budući događaj; oni se nalaze u vremenu odgađanja i zato moraju "bdjeti" za taj veliki dan (Lk 12,36.37). Iako su doktrinarne rasprave o nekim predmetima dovodile do podjela, nije bilo ozbiljnih razlika u uvjerenju da će se Spasitelj uskoro vratiti.

James White je 1850. godine izdao četiri broja časopisa *Advent Review*. Sljedeće godine počeo je s izdavanjem novog časopisa: *Second Advent Review and Sabbath Herald*. Naziv časopisa bio je dokaz nade i osvjedočenja pionira. Godine 1851. Ellen White je napisala "da čekanje može potrajati samo malo" (*Rani spisi*, str. 66).

Kad je mlada Crkva prihvatila svoje ime 1860. godine, izbor je jasno odražavao uvjerenje vjernika. Ellen White je o tome pisala: "Ime adventisti sedmoga dana izražava bitne karakteristike naše vjere." (1T, str. 224) Prvi starješine među adventistima sedmoga dana bili su ujedinjeni u čvrstom uvjerenju da se drugi dolazak mora nalaziti u samom središtu njihove vijesti.

U *Seventh Day Adventist Yearbooku* iz godine 1889. stoji da "drugi dolazak Isusa Krista mora prethoditi mileniju, a ne slijediti nakon njega". Osim toga, proročko razdoblje od 2300 dana i noći iz Daniela 8,14 završilo je 1844. godine i "nije dano nijedno proročko razdoblje koje bi sezalo do drugog dolaska". Uz to, djelo propovijedanja o "približavanju drugog adventa" simbolički je prikazano trima vijestima iz Otkrivenja 14 (str. 148-150).

Osnovno adventističko razumijevanje drugoga Kristovog dolaska nije se bitno mijenjalo tijekom desetljeća. Izjava o vjerovanjima koja se od 1932. godine pojavljuje u publikaciji *Seventh Day Adventist Yearbook* jasno potvrđuje važnost drugog dolaska kao "velike nade Crkve i veličanstvenog vrhunca Evandjelja i plana spasenja" (*SDA Yearbook* 1932., str. 382).

S druge strane vodile su se rasprave o nekim pitanjima vezanima uz advent. Na primjer, među adventistima je sve do 1874. godine vladalo uvjerenje da se "naraštaj" u Mateju 24,34 odnosi na one koji su vidjeli pomrčinu Sunca i padanje zvijezda. Prema tome, Isus je morao vrlo skoro doći. Važnost koja je pridavana znacima također se mijenjala. Krajem devetnaestog stoljeća sudbina Turskog Carstva smatrana je kritičnim znakom. Krajem dvadesetog stoljeća kao

znak blizine Kristovog dolaska više se naglašavalo stanje neodrživosti daljnjeg života na Zemlji.

Od 1883. godine, kad su izjave Ellen White o skorom dolasku Spasitelja bile izložene kritici, adventisti sedmoga dana počeli su se ozbiljnije baviti pitanjem odgađanja: Zašto se Isus još nije vratio? Pisci kao što su L. E. Froom, Herbert Douglas i Jack Provonsha pokušali su naći odgovor. Mnogo se u tom smislu govorilo o "uvjetnim proročanstvima" (Peace, str. 177-182). Međutim, sigurnost drugog dolaska potvrđivana je uvijek iznova, kao što je Sakae Kuba rekao 1978. godine: "Isusov križ, uskrsnuće i uzašašće čine Kristov dolazak apsolutno sigurnim." (str. 99)

Godine 1987. adventisti su izdali knjigu koju je napisala skupina adventističkih autora pod naslovom *Advent Hope in Scripture and History*. U jedanaest poglavlja ona prati povijest i teologiju drugog dolaska od Staroga zavjeta do dvadesetog stoljeća, pokazujući da je to središnji nauk za kršćane, a posebno za adventiste.

Na zasjedanju Generalne konferencije Crkve adventista sedmoga dana 1980. godine prihvaćeno je 27 "temeljnih vjerovanja". Točka 24 izražava vjerovanje Crkve u drugi Kristov dolazak i pokazuje kontinuitet tog vjerovanja od prvih adventista.

"Drugi Kristov dolazak blažena je nada Crkve, vrhunac Evandjelja. Spasitelj će dolazak biti stvaran, osoban, vidljiv na cijelom svijetu. Kad se On vrati, uskrsnut će mrtvi pravednici i zajedno sa živim pravednicima biti proslavljeni i uzeti na Nebo, dok će nepravednici pomrijeti. Ispunjenje najvećeg dijela proročanstava i sadašnje stanje u svijetu pokazuju da je Kristov dolazak blizu, pred vratima. Točno vrijeme tog događaja nije nam otkriveno, pa nam je upućen poziv da budemo gotovi u svako doba." (*SDA Yearbook* 1981., str. 8)

Ovo gledište uživa snažnu potporu Svetoga pisma.

IV. Literatura

- Althaus, Paul. *The Theology of Martin Luther*. Preveo Robert C. Schultz. Philadelphia, Fortress, 1966.
- Andreasen, Niels-Erik. "The Advent Hope in the Old Testament". U *The Advent Hope in Scripture and History*. Urednik V. Norskov Olsen. Hagerstown, Md., Review and Herald, 1987., str. 15-30.
- Bacchiocchi, Samuele. *The Advent Hope for Human Hopelessness*. Berrien Springs, Mich., Biblical Perspectives, 1986.
- Ball, Bryan W. "Eschatological Hope in Puritan England". U *The Advent Hope in Scripture and History*. Urednik V. Norskov Olsen. Washington D.C., Review and Herald, 1987. str. 132-151.
- Ball, Bryan W. *A Great Expectation: Eschatological Thought in English Protestantism to 1660*. Leiden, Brill, 1975.
- Berkhof, Louis. *The Second Coming of Christ*. Grand Rapids, Eerdmans, 1953.
- Berkouwer, Gerrit Cornelius. *The Return of Christ*. Studies in Dogmatics, Grand Rapids, Eerdmans, 1972.
- Causse, Antonin. *L'évolution de l'espérance messianique dans le christianisme primitif*. Paris, Fichtbacher, 1908.
- Cohn, Norman R. C. *The Pursuit of the Millennium: Revolutionary Millenarians and Mystical Anarchists of the Middle Ages*. New York, Oxford University Press, 1970.

- Cullmann, Oscar. *Christ et la temps: temps te histoire dans le christianisme primitif*. Neuchatel, Delachaux et Niestlé, 1957.
- Cullmann, Oscar. *Le retour du Christ: espérance de l'église selon le Nouveau Testament*. Cahiers théologiques de l'actualité protestante, 1. Neuchâtel, Delachaux et Niestlé, 1945.
- Emmerson, Richard K. *Antichrist in the Middle Ages: A Study of Medieval Apocalypticism, Art and Literature*. Seattle, University of Washington Press, 1981.
- Fagal, Harold E. "The Advent Hope in the New Testament". U *The Advent Hope in Scripture and History*. Urednik V. Norskov Olsen. Hagerstown, Md., Review and Herald, 1987. str. 46-64.
- Ferch, Arthur J. *The Son of Man in Daniel Seven*. Andrews University Seminary Doctoral Dissertation Series, No 6. Berrien Springs, Mich., Andrews University Press, 1979.
- Froom, LeRoy. *The Prophetic Faith od Our Fathers*, 4 sveska. Washington D.C., Review and Herald, 1950.-1954.
- Hasel, Gerhardt F. "The Little Horn, the Heavenly Sanctuary and the Time of the End: a Study of Daniel 8,9-14". U *Symposium on Daniel*. Urednik Frank B. Holbrook. Washington, D.C., Biblical Research Institute, 1986. str. 378-461.
- Hasel, Gerhard F. *The Remnant: The History and Theology of the Remnant Idea from Genesis to Isaiah*. Berrien Springs, Mich., Andrews University Press, 1980.
- Holbrook, Frank B., urednik. *Seventhy Weeks, Leviticus and the Nature of Prophecy*. Daniel and Revelation Committee Series, sv. 2. Washington D.C., Biblical Research Institute, 1986.
- Holbrook, Frank B., urednik. *Symposium on Daniel*. Daniel and Revelation Committee Series, sv. 2. Washington D.C., Biblical Research Istitute, 1986.
- Kelly, J. N. D. *Early Christian Creeds*. London, Longmans, 1950.
- Kubo, Sakae. *God Meets Man: A Theology of the Sabbath and Second Advent*. Nashville, Southern Publishing, 1978.
- Landa, Paul. "The Advent Hope in Early Christianity". U *The Advent Hope in Scripture and History*. Urednik V. Norskov Olsen. Hagerstown, Md., Review and Herald, 1987. str. 65-94.
- Lehmann, Richard. "Advent on Ice". *Ministry*, studeni 1984.
- Miller, William. *Evidence From Scripture and History of the Second Coming of Christ About the Year 1843*. Boston, Ariz., Leaves on Autumn, 1985.
- Moore, Atthur L. *The Parousia in the New Testament*. Supplements to Novum Testamentum, No. 13. Leiden, Brill, 1966.
- Olsen, V. Norskov, urednik. *The Advent Hope in Scripture and History*. Washington, D.C., Review and Herald, 1987.
- Pache, René. *The Return of Jesus Christ*. Prijevod William S. LaSor. Chicago, Moody, 1955.
- Pannenberg, Wolfhart. *What is Man?* Philadelphia, Fortress, 1970.
- Peace, Norval F. "The Second Advent in Seventh-Day Adventist History and Theology". U *The Advent Hope in Scripture and History*. Urednik V. Norskov Olsen. Washington D.C., Review and Herald, 1987., str. 173-190.
- Pelikan, Jaroslav. *The Christian Tradition: A History of the Development of Doctrine*, sv. 4. *Reformation of Church and Dogma (1300-1700)*. Chicago, University of Chicago Press, 1984.
- Pidoux, Georges. *Le Dieu qui vient: espérance d'Israël*. Cahiers théologiques de l'actualité protestante, 17. Neuchâtel, Delachaux et Niestlé, 1947.

- Rast, Thimoteus. "Leschatologie". *Bilan de la théologie du XXle siècle*. Urednici Robert Van-der Gucht i Herbert Vogrimler. Paris, Castelman, 1970. Sv. 2, str. 501-515.
- Schwantes, Siegfried J. "Ereb Bōqer' of Daniel 8,14. Re-examined". U *Symposium on Daniel*. Urednik Frank B. Holbrook. Washington D.C., Biblical Research Institute, 1980., str. 462-474.
- Schweitzer, Albert. *The Mysticism of Paul the Apostle*. New York, Seabury, 1968.
- Shea, William. *Selected Studies on Prophetic Interpretation*. Daniel and Revelation Committee Series, sv. 1., Washington D.C., General Conference of Seventh-Day Adventists, 1982.
- Smith, Uriah. *The Prophecies of Daniel and the Revelation*. Washington D.C., Review and Herald, 1944. Prvo izdanje 1867.
- Torrance, Thomas F. *Les réformateurs et la fin des temps*. Cahiers théologiques, 35. Neuchâtel, Delachaux et Niestlé, 1955.
- Vaucher, Alfred F. *Une célébrité oubliée: le P. Manuel de Lacunza y Diaz (1731-1801)*. Collonges-sous-Salève, France, Fides, 1968.

SUMMARY

The second coming of Jesus

The second coming of Jesus is a cardinal doctrine of Scripture, appearing already in the OT. The "day of the Lord" was to be a dark day for the wicked, but a day of joy for those who love His appearing (Isa. 35:4). However, a full understanding of the Second Advent would only follow Christ's first advent.

Jesus Himself foretold His return (Luke 21:27; John 14:1-4) and this promise was confirmed by the angels who ministered to the sorrowing disciples as Christ ascended to heaven (Acts 1:11). That Christ would "appear a second time ... to save those who are eagerly waiting for him" (Heb. 9:28) was the "blessed hope" of Paul and early Christian believers (Titus 2:13).

Although the precise moment of the Advent is not known (Matt. 24:36), Christ set forth signs that point to His coming (verses 3-33). In preparation for this climactic event, when Christ shall "repay every one for what he has done" (Rev. 22:12), Christians are advised to watch and pray that they may be able "to stand before the Son of man" in that day (Luke 21:36).

The Second Coming finds its place in the name "Seventh-day Adventist." The pioneers felt that belief in Christ's second coming was sufficiently important to warrant a place in the name of the "little flock" when it became a church in 1860. Today God's people on earth eagerly await Jesus' return to earth, along with prophets and apostles and many faithful throughout the centuries.

Key words: *Jesus' Second-coming; The-Day-of-Jahweh; Judgment-day; Kingdom-of-God*

Izvornik: Richard P. Lehmann. „The Second Coming of Jesus.“ U *Handbook of Seventh-day Adventist Theology*. Urednik, Raoul Dederen. Hagerstown, MD.: Review and Herald, 2000. Str. 893-926.

Prijevod: Hinko Pleško